

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๕๘ ตอนที่ ๕๗๑ – ๕๘๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๕๗๑

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าท่านจะเป็นผู้ที่รักษาศีล ๕ หรือว่าศีล ๘ หรือว่าศีล ๑๐ ก็ควรเป็นผู้ที่อบรมเจริญอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ซึ่งเป็นการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เพื่อให้เกิดปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่จะแทงตลอดในสภาพธรรมนั้นว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนด้วย

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าท่านเป็นผู้ที่มีศรัทธาที่จะรักษาศีลตามควรแก่อุปนิสัยที่สะสมมา ในฐานะของคฤหัสถ์ก็เป็นผู้ที่มีปกติรักษาศีล ๕ แต่ในบางครั้งก็มีกิเลสที่มีกำลังทำให้ล่วงศีลไป แต่เพราะการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง จะช่วยทำให้เวลาที่มีเหตุการณ์ มีเหตุปัจจัยที่มีกำลังที่จะล่วงเป็นทุจริต ผิดศีล ๕ ก็จะมีสติเกิดขึ้นอย่างชำนาญในการที่จะวิริยทุกขจิต ทำให้สามารถรักษาศีล ๕ ได้มั่นคงยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะรักษาศีลได้สมบูรณ์ขึ้นต้องประกอบด้วยธรรม คือ ความรู้ความเข้าใจในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงยิ่งขึ้นด้วย

ถึงแม้ท่านเป็นผู้ที่มีความตั้งใจที่จะรักษาศีล ๕ ให้สมบูรณ์สักเพียงใดก็ตาม แต่กิเลสที่สะสมมา พร้อมกับการที่ไม่ได้อบรมปัญญาให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ย่อมเป็นปัจจัยให้มีการล่วงศีลได้ ศีล ๕ ก็ไม่สมบูรณ์ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะรักษาศีล ๕ ได้สมบูรณ์ ต้องเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานรู้ลักษณะของสภาพธรรมยิ่งขึ้น ศีลของท่านก็จะมั่นคงยิ่งขึ้น ศีล ๕ ก็รักษาได้มั่นคง หรือแม้ศีล ๘ ท่านก็สามารถที่จะรักษาได้ เป็นคุณธรรมที่เป็นอุปนิสัยจริง ๆ สำหรับผู้ที่บรรลुकคุณธรรมขั้นสูง

สำหรับการรักษาศีล ๘ นั้น ต่างกันเป็น ๓ ลักษณะ คือ เป็นปกติอุโบสถศีล ๑ ปฏิชาครอุโบสถ ๑ ปาฏิหาริย์ปักขอุโบสถ ๑ ซึ่งข้อความใน **มโนรทปฺปณี อรรถกถาราชสูตร** ได้มีข้อความที่กล่าวถึงอุโบสถ ๓ ประการนี้ คือ

ปกติอุโบสถ คือ อุโบสถที่คฤหัสถ์ส่วนมากรักษากันในวันหนึ่งคืนหนึ่ง ในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำของข้างขึ้นและข้างแรม

ซึ่งข้อความนี้ปรากฏใน **ราชสูตรที่ ๑ อังคุดตรนิกาย ติกนิบาต ข้อ ๔๗๖**

ปฏิชาครอุโบสถ เป็นการรักษาอุโบสถ ๒ วัน ๒ คืน คือ วันรับวันหนึ่ง วันรักษากันวันหนึ่ง วันส่งวันหนึ่ง

คือ รักษาก่อนวันรับวันหนึ่ง หมายความว่ารักษาในวันโกนด้วย รักษาในวันพระด้วย ไม่นับวันส่ง

ปาฏิหาริย์ปักขอุโบสถ เป็นการรักษาอุโบสถศีลติดต่อกันตลอดปักข์ คือ ครึ่งเดือน หรือ ๑ เดือน หรือ ๓ เดือน

เป็นการจำกัดกาล สำหรับปาฏิหาริย์ปักขอุโบสถนั้น เป็นการรักษาศีล ๘ ๓ เดือนในระหว่างพรรษา หรือ ๑ เดือนในเขตทอดกฐิน หรือว่าครึ่งเดือนหลังวันปวารณาแรก คือ ครึ่งเดือนหลังออกพรรษา

สำหรับปาฏิหาริย์ปักขอุโบสถ มีใน **ราชสูตรที่ ๒ อังคุดตรนิกาย ติกนิบาต**

ตามธรรมดาที่รักษากัน เป็นปกติอุโบสถศีล รักษากันวันหนึ่งคืนหนึ่ง ในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ๘ ค่ำ ของข้างขึ้น กับข้างแรม

แต่ว่าแล้วแต่คุณธรรม ท่านจะรักษามากกว่านั้นก็ตามอุปนิสัย ท่านสามารถที่จะรักษาติดต่อกันไปได้ตลอดปักข์หนึ่ง คือ ครึ่งเดือน หรือว่า ๑ เดือน หรือว่า ๓ เดือน สำหรับบางท่านซึ่งมีคุณธรรมสูง ท่านก็อาจจะรักษาได้เป็นปกติทีเดียว

ข้อความใน **อังคุดตรนิกาย ติกนิบาต เสขสูตรที่ ๒** ท่านผู้ฟังจะได้ทราบว่า สำหรับผู้ที่อบรมเจริญคุณธรรมรู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว จะมีการล่องลึกขบถประการใดบ้าง

เสขสูตรที่ ๒ ข้อ ๕๒๖ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลึกขบถ ๑๕๐ ถ้วนนี้ มาสู่อุเทศทุกกึ่งเดือน ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายผู้ปรารถนาประโยชน์ ศึกษากันอยู่

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลีกขา ๓ นี้ ที่ลิกขาบท ๑๕๐ นั้นรวมอยู่ด้วยทั้งหมด ลีกขา ๓ นั้นเป็นไฉน คือ อธิศีลลิกขา ๑ อธิจิตตลิกขา ๑ อธิปัญญาลิกขา ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลีกขา ๓ นี้แล ที่ลิกขาบท ๑๕๐ นั้นรวมอยู่ด้วยทั้งหมด

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา เธอย่อมลวงลิกขาบทเล็กน้อย บ้าง ย่อมออกจากอาบัติบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะไม่มีใครกล่าวความเป็นคน อากัฏฐเพราะลวงลิกขาบทนี้ แต่ว่าลิกขาบทเหล่าใดเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่พรหมจรรย์ เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และเป็นผู้มีศีลมั่นคงในลิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในลิกขาบททั้งหลาย เธอเป็นพระโสดาบัน เพราะสังโยชน์ ๓ หดสิ้นไป เป็นผู้มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงจะตรัสรู้ในเบื้องหน้า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำพอประมาณในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา เธอย่อมลวงลิกขาบทเล็กน้อย บ้าง ย่อมออกจากอาบัติบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะไม่มีใครกล่าวความเป็นคน อากัฏฐเพราะลวงลิกขาบทนี้ แต่ว่าลิกขาบทเหล่าใดเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่พรหมจรรย์ เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และมีศีลมั่นคงในลิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในลิกขาบททั้งหลาย เธอเป็นพระสกทาคามี เพราะสังโยชน์ ๓ หดสิ้นไป และเพราะราคะ โทสะ และโมหะเบาบาง จะมายังโลกนี้อีกคราวเดียว เท่านั้น แล้วจักทำที่สุดทุกข์ได้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ เป็นผู้ทำพอประมาณในปัญญา เธอย่อมลวงลิกขาบทเล็กน้อย บ้าง ย่อมออกจากอาบัติบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะไม่มีใครกล่าวความเป็นคน อากัฏฐเพราะลวงลิกขาบทนี้ แต่ลิกขาบทเหล่าใดเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่พรหมจรรย์ เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และมีศีลมั่นคงในลิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในลิกขาบททั้งหลาย เธอเป็นผู้ผู้ต้งขึ้นเกิด จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ หดสิ้นไป

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในสมาธิ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในปัญญา เธอย่อมล่องลิกขาบทเล็กน้อยบ้าง ย่อมออกจากอาบัติบ้าง ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะไม่มีใครกล่าวความเป็นคนอาภัพ เพราะล่องลิกขาบทนี้ แต่ว่าลิกขาบทเหล่าใดเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ สมควรแก่พรหมจรรย์ เธอเป็นผู้มีศีลยั่งยืน และมีศรัทธามั่นคงในลิกขาบทเหล่านั้น สมาทานศึกษาอยู่ในลิกขาบททั้งหลาย เธอทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทำได้เพียงบางส่วน ย่อมให้สำเร็จบางส่วน ผู้ทำให้บริบูรณ์ ย่อมให้สำเร็จได้บริบูรณ์อย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวลิกขาบททั้งหลายว่า ไม่เป็นหมันเลย ฯ

ถ. คำว่า พอประมาณ กับสมบูรณ์ พอประมาณในการทำสมาธิ ถึงขั้นไหนที่เรียกว่าพอประมาณ

ส. เรื่องของศีลเป็นเรื่องของกายวาจา ส่วนเรื่องของสมาธิกับปัญญาเป็นเรื่องของจิต เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานย่อมจะล่องลิกขาบททางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง เพราะว่ายังไม่ได้รู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง ต่อเมื่อใดบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระโสดาบันบุคคลแล้ว ศีล ๕ สมบูรณ์ ไม่ล่องเลย แต่เพราะเหตุว่าท่านยังไม่ใช้พระสกทาคามี เพราะฉะนั้น ถึงแม้ศีล ๕ ของท่านจะสมบูรณ์ก็จริง แต่เพราะท่านยังไม่ใช้พระอริยบุคคลขั้นสูงกว่านั้น จึงกล่าวว่า สมาธิและปัญญาของท่านยังไม่บริบูรณ์

สำหรับบุคคลที่อบรมเจริญธรรมต่อไป บรรลุคุณธรรมเป็นพระสกทาคามี ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะเบาบาง จนกระทั่งบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามี ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะดับหมดไม่เหลือเลย เพราะฉะนั้น สมาธิของท่านจึงบริบูรณ์ ไม่ใช่เพียงขั้นศีลบริบูรณ์ แต่สมาธิบริบูรณ์ด้วย เพราะว่าไม่ข้อง ไม่ยินดีในร่ายในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งเป็นเครื่องผูก เครื่องกั้นไม่ให้สมาธิบริบูรณ์ได้ และถึงแม้ว่าสมาธิของพระอนาคามีบริบูรณ์

เพราะเหตุว่าดับความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะแล้ว แต่เพราะท่านยังไม่ใช่พระอรหันต์ ปัญญาของท่านจึงยังไม่บริบูรณ์ จนกว่าท่านจะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์เมื่อไร เมื่อนั้นปัญญาของท่านจึงได้บริบูรณ์

ถ. ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ หมายความว่าอะไร

ส. ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน คือ เดี่ยวนี้เอง สำหรับผู้ที่อบรมเจริญปัญญาและรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในปัจจุบัน เดี่ยวนี้ปัญญาของใครยังไม่ได้อบรมพอ ก็ยังไม่ใช่ปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่เป็นปัญญาซึ่งกำลังอบรม กำลังเจริญเท่านั้น ยังไม่ถึงปัญญาอันยิ่ง

เพราะฉะนั้น เรื่องของการที่จะรู้สภาพธรรม ไม่ใช่ขณะอื่น อย่าไปแสวงหาขณะอื่นซึ่งยังไม่ปรากฏ ยังไม่มาถึง

ปัญญาของใครจะมากจะน้อย จะรู้ได้ในขณะปัจจุบันนี้เองที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย กำลังรู้สภาพธรรมที่ปรากฏทางใจ นี่เป็นเครื่องวัดว่าปัญญาของใครยิ่ง ที่จะต้องอบรมให้รู้จริงในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ซึ่งรู้ได้ ไม่ใช่รู้ไม่ได้

เพราะฉะนั้น ไม่จำเป็นจะต้องให้คนอื่นมาบอกว่า ปัญญาของท่านถึงขั้นไหนแล้ว เพราะท่านสามารถจะรู้ได้เองว่า กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ สติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่กำลังเห็นนั้น คืออย่างไร แค่นี้ก่อน สำหรับท่านที่อบรมปัญญาอยู่ จะต้องมีความรู้ตามความเป็นจริงว่า ทางตาที่กำลังเห็นสิ่งที่กำลังปรากฏ ที่จะเป็นสติ ไม่หลงลืม ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาได้นั้น คืออย่างไร

ถ้ายังไม่มีความรู้ความเข้าใจขั้นนี้ จะก้าวไปถึงขั้นอื่นไม่ได้เลย อย่าได้หวังที่จะประจักษ์แจ้งความเกิดดับของนามธรรมรูปธรรมที่จะเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ เพราะแม้แต่สภาพธรรมที่ปรากฏอยู่เป็นประจำทางตา ก็ยังไม่รู้ว่าการที่ไม่หลงลืมและสติเกิดขึ้นรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตานั้นคืออย่างไร นี่ต้องรู้ก่อน ถ้าใครรู้แล้ว หมายความว่า จะเป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญา

ต่อไปได้ ซึ่งขั้นต่อไป ก็ไม่พ้นจากการที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจนั่นเอง ไม่ใช่อย่างอื่นเลย

กำลังพูด ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏอย่างไร ทางไหน มีลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ปรากฏให้รู้ ไม่ใช่การนึกเอา ไม่ใช่การคิดว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ต้องมีลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ปรากฏ และขณะที่สติระลึก ก็สามารถรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏด้วยว่า ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏนั้นมีลักษณะอย่างนั้น ๆ แต่ละทาง

ถ. ผมขอถามเรื่องศีลกับสิกขาบท พระอริยบุคคลนับตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระสกทาคามี พระอนาคามี ท่านเหล่านั้นสมบุรณ์แล้วด้วยศีล แต่บางครั้งบางครั้งท่านก็ยังละเมิดสิกขาบท ซึ่งเข้าใจว่าเป็นศีล ขอความกรุณาอาจารย์ช่วยอธิบายความต่างกันของสิกขาบทกับศีลว่า ต่างกันอย่างไร

ส. สิกขาบท หมายความว่า บทที่จะต้องศึกษา คือ ปฏิบัติ ชีวิตนี้จะต้องมีการประพฤติปฏิบัติตามบท คือ ตามสิ่งที่ควรจะต้องศึกษา ทางกาย ทางวาจา

เพราะฉะนั้น สิกขาบทหมายความว่า บทที่จะต้องศึกษา คือ ประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนศีลอาจจะกล่าวรวมได้ว่าเป็นอริศีลสิกขา รวมไว้ทั้งหมดเลย ไม่จำแนกออกไป

ถ. ในเมื่อศีลของท่านไม่ขาด ทำไมสิกขาบทยังไม่บริบูรณ์

ส. สิกขาบทมีมาก สิกขาบทหลักใหญ่เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์กับสิกขาบททั่วไป เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เป็นอกิสมัจจ คือ ข้อที่ควรปฏิบัติตามมารยาท นั่นก็เป็นสิกขาบทด้วย

ถ. ตรงนี้ที่ท้าวให้ฟัง ผมเข้าใจว่า ศีลเป็นสิกขาบท ศีลท่านสมบุรณ์แล้ว สิกขาบทก็ไม่น่าจะขาด

ส. สิกขาบทเล็กน้อยมี ซึ่งเป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาททางกาย ทางวาจา อย่างสิกขาบท ๑๕๐ ในปาฏิโมกข์ ตามข้อความที่ได้กล่าวถึงแล้ว จะเห็นได้ว่า สิกขาบท ๑๕๐ ในปาฏิโมกข์ ไม่ได้รวมเสขยวัตร ๗๕ ซึ่งเป็นการประพฤติทางกาย

ทางวาจา ถ้ารวมแล้วก็เป็นสิกขาบท ๒๒๕ เมื่อรวมอนียตสิกขาบทอีก ๒ ก็เป็น
สิกขาบท ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุ

ในพระไตรปิฎกบางตอนจะกล่าวถึงสิกขาบท ๑๕๐ ในปาฏิโมกข์ แต่ถ้านับ
จริง ๆ รวมทั้งหมดของพระภิกษุก็เป็น ๒๒๗ ของพระภิกษุณีเป็น ๓๑๑ เพราะฉะนั้น
ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมารยาทที่ควรปฏิบัติทางกาย ทางวาจา เป็นเสขียวัตถ์ เป็น
สิกขาบทเล็กน้อย พระอริยเจ้าท่านก็ล่วงอาบัติได้ เพราะว่าไม่ใช่ศีลประการสำคัญซึ่ง
เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์

แต่ถึงแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยประการใดก็ตาม พระผู้มีพระภาคทรงชี้โทษให้เห็น
ว่า แม้ในสิ่งเล็กน้อยก็เป็นความละเอียดที่พระภิกษุควรประพฤติปฏิบัติตามให้
เหมาะสมกับเพศสมณะด้วย เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าท่านจะมีคุณธรรมประกอบพร้อม
ด้วยปัญญาถึงขั้นของพระอริยเจ้า แต่บางสิ่งบางประการท่านก็ไม่ทราบในความ
ละเอียดว่า เป็นสิ่งที่สมควรที่จะประพฤติปฏิบัติในเพศของบรรพชิตด้วย

๕๗๒

ถ. ถ้าเป็นอย่างนี้ พระอริยเจ้าผู้ที่เป็นฆราวาสก็ไม่ต้องละเมิดสิกขาบท

สุ. ฆราวาสไม่ต้อง ไม่มีการปรับอาบัติกับฆราวาส เพราะว่าฆราวาสไม่ได้มีเจตนาที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิต แต่เป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญาที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของฆราวาส ซึ่งต่างกับบรรพชิต

สำหรับเรื่องของศีล ถ้าท่านล่วงศีล ก็ย่อมจะมีโทษหลายประการ และคุณของศีลก็มีมากมายหลายประการด้วย

ใน **อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต อธิกรณวรรคที่ ๒ ข้อ ๒๖๔** มีข้อความว่า

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม พระผู้มีพระภาคแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า

ดูกร อานนท์ เรากล่าวกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตว่า เป็นกิจไม่ควรทำโดยส่วนเดียว

ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นกิจไม่ควรทำโดยส่วนเดียว โทษอะไรอันผู้นั้นพึงหวังได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ เมื่อบุคคลทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ที่เรากล่าวว่าเป็นกิจไม่ควรทำโดยส่วนเดียว โทษอย่างนี้อันผู้นั้นพึงหวังได้ คือ

๑. แม้นกัตติเตียนตนเองได้

๒. ผู้รู้ใคร่ควรวิญญูแล้วย่อมติเตียนได้

๓. กิตติศัพท์ชั่วย่อมนกระฉ่อนไป

๔. เป็นคนหลงทำกาละ

๕. เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก
ดูกร อานนทฺ์ เมื่อบุคคลทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ที่เรากล่าวว่าเป็น
กิจไม่ควรทำโดยส่วนเดียว โทษอย่างนี้อันผู้นั้นพึงหวังได้

ดูกร อานนทฺ์ เรากล่าวกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริตว่า เป็นกิจควรทำโดย
ส่วนเดียว

ท่านพระอานนทฺ์ทูลถามว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลทำกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ที่พระผู้มี-
พระภาคตรัสว่าเป็นกิจควรทำโดยส่วนเดียว อานิสงส์อะไรอันผู้นั้นพึงหวังได้ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนทฺ์ เมื่อบุคคลทำกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ที่เรากล่าวว่าเป็น
กิจควรทำโดยส่วนเดียว อานิสงส์อย่างนี้ อันผู้นั้นพึงหวังได้ คือ

๑. แม้นกิตติเตียนตนเองไม่ได้

๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ

๓. กิตติศัพท์อันดีย่อมกระฉ่อนไป

๔. ไม่เป็นคนหลงทำกาละ

๕. เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

ดูกร อานนทฺ์ เมื่อบุคคลทำกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ที่เรากล่าวว่า
เป็นกิจควรทำโดยส่วนเดียว อานิสงส์อย่างนี้อันผู้นั้นพึงหวังได้ ฯ

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า แม้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษของกายทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต และทรงแสดงคุณของกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต แต่ก็ยังมีผู้
ที่กระทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตอยู่ เพราะอะไร เพราะเหตุว่าสภาพธรรม
ทั้งหลายเป็นอนัตตา แม้จะทรงแสดงโทษไว้อีกหลายประการเพียงไรก็ตาม นั่นก็เป็น
เรื่องที่ได้ยินได้ฟัง แต่ว่าเวลาที่สภาพธรรมที่เป็นอกุศลเกิดขึ้นมีกำลัง ก็เป็นเหตุให้
กระทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต แสดงถึงความเป็นอนัตตาเมื่อนั้น

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะดับอกุศลกรรมที่จะทำให้เกิดในอบายภูมิ ก็ต้องเป็นผู้ที่
อบรมเจริญปัญญาบรรลুকุณธรรมถึงความเป็นพระโสดาบันบุคคล แต่สำหรับผู้ที่ยังมี

กิเลสอยู่ ย่อมเป็นไปไม่ได้เลยที่จะไม่เกิดการกระทำด้วยอกุศลจิตทางกาย ทางวาจา ซึ่งจะทำให้ตนเองติเตียนตนเองได้ ถ้าได้กระทำไปแล้วเกิดการระลึกได้ ก็จะเป็นสิ่งที่ไม่สมควรเลยที่ได้กระทำแล้ว หรือว่านอกจากนั้นบุคคลอื่นก็ยังติเตียนได้อีกด้วย เพราะว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม

เพราะฉะนั้น โทษของกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตก็มีหลายประการ

ถ. ทุจริตทั้ง ๓ ในพระสูตรนี้ก็มีโทษเท่า ๆ กัน ทำไมพระผู้มีพระภาคทรงแสดงอาบัติกับภิกษุผู้ที่กระทำทางกาย ทางวาจาเท่านั้น แต่ขณะคิดนึก ทำไมไม่ปรับอาบัติ เช่น พระที่คิดจะขโมยของ ๆ ใคร ขณะที่คิดก็ไม่อาบัติ

สุ. เรื่องของจิต เป็นเรื่องที่เป็นอกุศลตามกำลังของกิเลสที่สะสมมา ถ้ายังไม่ปรากฏว่ามีกำลังแรงถึงกับกระทำทุจริตเบียดเบียนคนอื่น ก็เป็นสิ่งที่ยังไม่ได้กระทำลงไป เพราะฉะนั้น ก็ไม่อาบัติ ถ้าปรับอาบัติทางใจ ก็อาบัติกันไม่หวาดไหว เพราะว่าเป็นเรื่องของอกุศลจิตที่เกิดขึ้นเพราะกิเลสที่ยังไม่ดับไปเป็นสมุจเฉท

ถ. ...

สุ. แล้วแต่ว่าเป็นโทษขั้นไหน เพราะถ้าเป็นอกุศลกรรมทางใจ เป็นอกิษฌาพยาบาท มิจฉาทิฏฐิ ก็ตามแต่ขั้นของกรรม หรือว่ามีความแรงซึ่งจะกระทำ อย่างการเพ่งเล็งอยากได้ของ ๆ คนอื่น จะเป็นอกุศลกรรมบถหรือไม่เป็น ก็ต้องพิจารณาด้วยอย่างถ้าเห็นของ ๆ คนอื่นแล้วพอใจว่า เป็นของที่สวย ที่ประณีต ในขณะที่นั้นเป็นอกุศลจิต คือ เป็นความยินดีพอใจ เป็นโลภมูลจิต แต่ไม่ได้คิดอยากจะได้ของ ๆ เขา เป็นแต่เพียงโลภมูลจิตที่ยินดี เห็นความประณีตความสวยงามในของ ๆ คนอื่นเท่านั้น นี่ก็เป็นเพียงอกุศลจิต ไม่ใช่อกุศลกรรม

แต่ถ้ามีความต้องการอยากได้ ของเขาช่างสวยจริง มีความรู้สึกว่าจะอยากจะได้มาก แต่ไม่เป็นทุจริตก็ได้ เพราะว่าอาจคิดที่จะขอ เขาอาจจะให้ แต่จริง ๆ แล้วตามความเป็นจริง ถ้าเป็นของที่ดี ที่ประณีต ใคร ๆ ก็ย่อมจะพอใจ ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะไปขอของของคนอื่นเขายินดีพอใจ

แต่ถ้าเกิดความยินดีพอใจในของ ๆ คนอื่นอย่างมาก จนคิดอยากที่จะได้ แต่ในทางที่สุจริต คือ ไม่ได้คิดที่จะไปถือเอามาเป็นของตนโดยที่เจ้าของยังไม่ได้ให้ เพียง

คิดที่จะขอ เพราะว่าเขาจะให้ ขณะนั้นก็ไม่ใช่อกุศลกรรมบถ แม้ว่ากิเลสมีกำลังของ
ความพอใจแรงกล้าขึ้น คือ ไม่ใช่เพียงแต่พอใจ ยังอยากที่จะขอมาเป็นของตนด้วย
ก็ยังเป็นไปในทางสุจริต

แต่ถ้าคิดจะเอาของ ๆ คนอื่นมาเป็นของตนโดยเจ้าของไม่ให้ ก็ควรที่จะรู้ว่า
ไม่ใช่สุจริตแล้ว เพราะว่าคิดในทางทุจริต และควรที่จะทราบถึงวัตถุซึ่งเป็นที่ตั้งของการ
ละเมิดศีลด้วย ในข้อของอภิขณานี้ คิดที่จะลักคนมาเรียกค่าไถ่ กับคิดเพียงที่จะ
ถือเอาของเล็ก ๆ น้อยด้วยความอยากจะได้ในสิ่งซึ่งไม่มีราคา หรือไม่มีค่าเท่าไร นี่ก็
ต้องต่างกัน

เพราะฉะนั้น การคิด หรือการวางแผนการที่จะทำกระทุจริตใหญ่ กับการเพียง
ยินดีพอใจเล็กน้อยในของของคนอื่น จะให้เสมอกัน หรือเท่ากันไม่ได้

ถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีกิเลสแรงกล้า คิดที่จะทำทุจริตกรรมใหญ่แม้ทางใจ ไม่ได้
คิดเล็กน้อยธรรมดาเลย แต่คิดที่จะเบียดเบียนคนอื่นให้เดือดร้อนอย่างมากมาย นั่นก็
เป็นทุจริตกรรมทางใจ

และเวลาที่กระทำการนั้นไปแล้ว ก็กระทำไปด้วยอภิขณาซึ่งเป็นมโนกรรม
เพราะฉะนั้น ก็ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงกายกรรม เพราะการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่
เกิดจากอภิขณา เป็นมโนกรรม

สำหรับการปฏิบัติธรรมที่จะต้องรู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็ต้องด้วยสติและ
ปัญญาที่คมกล้า จึงสามารถที่จะเห็นว่า สภาพธรรมแต่ละลักษณะนั้นไม่ใช่สภาพ
ธรรมอย่างเดียวกันได้

ข้อความใน **อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ตยปัณณาสกั โยธาชีววรรคที่ ๔**
โยธสูตร ข้อ ๕๗๓ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพรประกอบด้วยองค์ ๓ ประการสมควรแก่
พระราชฯ เหมาะแก่พระราชฯ ถึงการนับว่าเป็นองค์ของพระราชฯโดยแท้
องค์ ๓ ประการเป็นไฉน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพในโลกนี้ ยิ่งลูกศรไปได้ไกล ๑ ยิ่งไม่พลาด ๑ ทำลายกายขนาดใหญ่ได้ ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพประกอบด้วยองค์ ๓ ประการนี้แล สมควรแก่พระราชา เหมาะแก่พระราชา ถึงการนับว่าเป็นองค์ของพระราชาโดยแท้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ ฉะนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า องค์ ๓ ประการเป็นไฉน ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยิ่งลูกศรไปได้ไกล ๑ ยิ่งไม่พลาด ๑ ทำลายกายขนาดใหญ่ได้ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยิ่งลูกศรไปได้ไกลอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมพิจารณาเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ในที่ไกลหรือที่ใกล้ได้ ทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นของเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ย่อมพิจารณาเห็นเวทนารูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ... ย่อมพิจารณาเห็นสัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ... ย่อมพิจารณาเห็นสังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ... ย่อมพิจารณาเห็นวิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ในที่ไกลหรือที่ใกล้ทั้งหมดนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นของเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดังนี้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยิ่งลูกศรไปได้ไกลอย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยังไม่พลาดอย่างไร ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุให้ทุกข์เกิด นี่ความดับทุกข์ นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังไม่พลาดอย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุทำลายกายขนาดใหญ่ได้อย่างไร ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำลายกองอวิชชาใหญ่ได้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทำลายกายขนาดใหญ่ได้อย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควร
ของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า

นี่คือทุกท่านซึ่งเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่แต่เฉพาะภิกษุ แต่
หมายความว่าทุกท่านซึ่งเป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญาที่จะให้ถึงการดับกิเลสได้เป็น
สมุจเฉท จะต้องเป็นผู้ที่เหมือนนักรบอาชีพรบในโลกละ ซึ่งยิ่งลูกศรไปได้ไกล ๑ ยิ่งไม่
พลาด ๑ ทำลายกายขนาดใหญ่ได้ ๑

กายขนาดใหญ่ คือ อวิชชา อวิชชาที่ใหญ่แค่ไหน มากมายใหญ่โตเสีย
เหลือเกิน ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งจะรู้ได้ว่าใหญ่แค่ไหน
ก็ต่อเมื่อสติจะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ แต่อาจจะระลึกไม่ถูกสักที
ว่า ระลึกถึงลักษณะของสภาพที่กำลังเห็นเป็นสภาพรู้อย่างหนึ่งไม่ใช่ตัวตนทางตานั่นคือ
อย่างไร นี่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นอวิชชาอย่างใหญ่ อย่างมากมาย ใหญ่โตจริง ๆ ที่ปิด
กั้นไม่ให้รู้ว่า สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงแต่ละลักษณะนั้นเป็นอย่างไร และ
ปิดกั้นจนกระทั่งไม่สามารถที่จะรู้ว่า ลักษณะของสติเป็นสภาพที่ระลึกตรงลักษณะของ
สภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ

เพราะฉะนั้น อวิชชาเป็นกายขนาดใหญ่จริง ๆ ผู้ที่สามารถจะละกิเลสได้
ต้องเหมือนกับนักรบอาชีพรบในโลกละ ซึ่งยิ่งลูกศรไปได้ไกล ๑ ยิ่งไม่พลาด ๑ ทำลายกายขนาดใหญ่
ใหญ่ได้ ๑ กายขนาดใหญ่ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ใหญ่
สักเพียงไรก็ตาม ทำลายได้ ถ้าเป็นผู้ที่ยิ่งได้ไกล

สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นนามธรรมประเภทใด ไม่ว่าจะเป็น
รูปธรรมประเภทใด ผู้ที่สติระลึกตรงลักษณะนั้นจริง ๆ เป็นผู้ที่อุปมาเหมือนกับนักรบ
อาชีพรบในโลกละที่ยิ่งลูกศรไปได้ไกล คือ ไม่ว่าจะเป็นนามธรรมหรือรูปธรรมอย่างหนึ่ง
อย่างใดก็ตาม สามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมนั้น ๆ ได้
รูปธรรมก็ต้องเป็นรูปธรรม นามธรรมก็ต้องเป็นนามธรรม แต่ละลักษณะ แต่ละชนิด
ไม่ปะปนกัน และที่ยิ่งไม่พลาด คือ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่เหตุให้ทุกข์
เกิด นี่ความดับทุกข์ นี่ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

ถ้าใครยังไม่รู้จริงในข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ยังไม่รู้จริงว่า ทุกข์ไม่ใช่ขณะอื่นเลย ทุกข์คือเดี๋ยวนี้ ทางตาเกิดขึ้นและดับไป ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ นี่คือทุกข์เพราะเกิดดับ ไม่ไปหาทุกข์อื่นอีก และไม่พลาด คือ ระลึกรู้ลักษณะของทุกข์ที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจนี้เอง ชื่อว่ายังไม่พลาดไปจากสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

แต่ถ้าไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเป็นทุกข์ที่เกิดดับทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจในขณะนี้ ชื่อว่าพลาดแล้ว คือ ไม่สามารถจะยิ่งถูกลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเกิดปรากฏแล้วก็หมดไป เพราะฉะนั้น ถ้ามีความเข้าใจถูกในข้อปฏิบัติจริง ๆ ยิ่งไม่พลาด ถูกต้องในลักษณะของทุกข์ซึ่งปรากฏและก็ยังไกล คือ เป็นผู้รู้รู้ลักษณะของรูปแต่ละลักษณะ นามธรรมแต่ละประเภทตามความเป็นจริงได้ ย่อมสามารถที่จะทำลายกายขนาดใหญ่ คือ อวิชชาได้

เพราะฉะนั้น ต้องเห็นอวิชชาก่อน ในขณะใดที่ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นเองคืออวิชชา ซึ่งใหญ่มาก เป็นกายขนาดใหญ่จริง ๆ

ถ. พระสูตรนี้ชัดเจนมาก ที่พระพุทธองค์ทรงเปรียบกับนักรบอาชีพร่ำสำหรับนักรบสมัครเล่น ผู้ที่ปฏิบัติถูกแล้ว เข้าใจถูกแล้ว ฟังถูกแล้ว แต่ยังไม่ใช่นักรบอาชีพร่ำ ส่วนมากก็ยังไม่ได้ไกล พิจารณากายก็ดี เวทนาก็ดี จิตก็ดี ธรรมก็ดี พิจารณาไม่ได้ไกลนัก หมายถึงอดีต อนาคต ปัจจุบัน บางครั้งพิจารณาอดีตก็ไม่ได้ พิจารณาอนาคตก็ไม่ได้ พิจารณาปัจจุบัน อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่ได้ ก็แสดงว่ายังไม่ได้ไกล

ที่จะยิ่งให้ถูกนี้ บางครั้งรูปธรรมนามธรรมเกิดขึ้นมาแล้ว บางครั้งบางครั้งก็รู้ไม่ตรง ผมก็เข้าใจว่ายังไม่ถูก เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติใหม่ ๆ ผมคิดว่า ไม่ใช่อาชีพร่ำเป็นสมัครเล่นมากกว่า

สุ. สมัครเล่น ยิ่งแล้วก็ถูกบ้าง ผิดบ้าง จนกว่าจะเป็นนักรบอาชีพร่ำที่สามารถที่จะยิ่งได้ไกล ไม่พลาด และทำลายกายอย่างใหญ่ได้

และกว่าที่จะชำนาญจริง ๆ ก็จะต้องฝึกหัดอบรมเจริญไปเรื่อย ๆ ซึ่งแต่ละท่านรู้จักตัวเองตามความเป็นจริงว่า ตั้งแต่ได้ฟัง ได้ศึกษา ได้พากเพียรอบรมที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏก็เป็นเวลานานแล้ว ปัญญาเจริญขึ้นแค่ไหน

เพราะฉะนั้น การที่จะรีบเร่งโดยที่ยังไม่ถูก ยิ่งพลาด ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ในขณะที่สภาพธรรมนั้นเป็นอดีต เป็นปัจจุบัน เป็นอนาคต ซึ่งจะต้องรู้ได้ด้วยปัญญาที่ประจักษ์แจ้งในความเกิดดับ ถ้าไม่เกิดดับจะประจักษ์ได้อย่างไรว่าอดีต ปัจจุบัน อนาคต ก็เป็นแต่เพียงคำพูดว่า สภาพธรรมเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ในขณะที่ปัญญาประจักษ์แจ้งในสภาพธรรมที่เกิดดับสืบต่อกัน ก็จะได้รู้ได้ชัดเจนว่า สภาพธรรมนี้เกิดดับ และก็เกิดดับ เพราะฉะนั้น ที่เกิดดับเมื่อครู่นี้เป็นอดีต ที่เกิดดับขณะนี้ในปัจจุบัน สภาพธรรมเมื่อครู่นี้ดับไปแล้ว มีสภาพธรรมเกิดดับอีก สภาพธรรมที่เกิดดับอีกนั้น เป็นอนาคตของขณะปัจจุบันเมื่อครู่นี้

๕๗๓

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เพียงคำพูด แต่เป็นการประจักษ์แจ้งว่า สภาพธรรมเป็นอดีตจริง เป็นปัจจุบันจริง เป็นอนาคตจริง ในขณะที่ปัญญากำลังประจักษ์ความเกิดดับของสภาพธรรมซึ่งเกิดดับสืบต่อกันอยู่ เมื่อสภาพธรรมเกิดดับสืบต่อกันอยู่ ก็ประจักษ์แจ้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคต ของสภาพธรรมนั้น ๆ

ท่านจะเป็นพระโสดาบันบุคคลเมื่อไร บางท่านอยากจะเป็นชาตินี้ ตั้งความหวังไว้เลยว่า ขอเป็นพระโสดาบันชาตินี้ ไม่ได้ ไม่สำเร็จด้วยการขอ หรือว่าด้วยฤทธิ์ ท่านไม่สามารถจะบรรลुकุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าในชาตินี้ได้เพราะความต้องการ หรือเพราะความหวัง หรือตามอำนาจของฤทธิ์ที่จะบันดาลให้ ไม่สามารถจะเป็นไปได้เลย มีหนทางเดียวเท่านั้นจริง ๆ คือ อบรมความรู้ให้เกิดขึ้นจนกว่าจะเป็นความรู้จริง ๆ

ผู้ที่เคยตั้งความหวัง หรืออธิษฐานคือความตั้งใจมั่นคง ที่จะขัดเกลากิเลส ดับกิเลสจนถึงความเป็นพระอริยเจ้า เป็นกัป ๆ ได้พบพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหลายพระองค์มาก่อน ก็ได้อบรมเจริญปัญญาอย่างที่ท่านเองกำลังเจริญปัญญาอยู่เดี๋ยวนี้ เพราะฉะนั้น ผลข้างหน้าจะมาถึงเมื่อไรแล้วแต่เหตุ แต่ข้อสำคัญ คือ ให้เข้าใจถูกต้องในข้อปฏิบัติ ที่จะให้ปัญญารู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ ข้อสำคัญที่สุด ขอให้เข้าใจถูกในหนทางข้อปฏิบัติ และอบรมข้อปฏิบัติที่ถูกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะบรรลุมผล ตามสมควรแก่เหตุเมื่อไร ผลก็บังเกิดขึ้นเมื่อนั้น แต่ถ้าผลคือปัญญาไม่เกิด ไม่มีหนทางที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ด้วยประการอื่น และท่านเองจะเป็นผู้ที่รู้ชัดในปัญญาของท่านเองว่า เกิดมาน้อยแค่ไหน เกิดบ้างหรือเปล่า เจริญขึ้นบ้างไหม และเจริญขึ้นแค่ไหนในภพหนึ่ง ในชาติหนึ่ง

ชาติก่อนไม่ต้องคิด เพราะว่าผ่านไปแล้ว แต่ชาตินี้ที่มีโอกาสได้ฟัง ได้พิจารณาธรรม ได้ใคร่ครวญธรรม ได้รู้ว่าเหตุอย่างไรถูกที่จะนำมาซึ่งผล คือการเกิด ปัญญารู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็เป็นการเกื้อกูลของการที่เคยได้รับฟัง

ได้พิจารณาในเหตุผลที่ถูกต้อง และเป็นปัจจัยให้มั่นคงยิ่งขึ้นในข้อปฏิบัติที่ถูก เป็นผู้ที่จะยังไม่พลาด คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จนกว่าจะเป็นปัญญาที่รู้ชัด

แต่ต้องเป็นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ โดยที่เมื่อไรเหตุสมควรแก่ผล เมื่อนั้นปัญญาก็จะคมกล้าที่จะประจักษ์ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนของสภาพธรรมแต่ละลักษณะ แต่ละทางได้ แยกขาดจากกันได้จริง ๆ และขณะนั้นปัญญานั้นก็เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนที่เข้าไปรู้ เข้าไปดู เข้าไปจ้อง เข้าไปคอย แม้ปัญญาที่กำลังประจักษ์ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ปัญญานั้นก็ปรากฏโดยความเป็นอนัตตาด้วย เมื่อเหตุสมควรแก่ผล ปัญญาก็เกิดขึ้นรู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น เพราะฉะนั้น เรื่องของปัญญาแต่ละขั้น ก็เป็นปัญญาแต่ละขั้นจริง ๆ

ปัญญาที่กำลังเริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่ละเล็ก ที่ละน้อย นี่เป็นปัญญาขั้นหนึ่งซึ่งไม่ใช่ปัญญาที่ประจักษ์แจ้งจริง ๆ ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ปัญญาขั้นนั้นต้องเป็นปัญญาขั้นสมบุรณ์ ขั้นที่จะประจักษ์ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้ ซึ่งเกิดจากการอบรมปัญญาตั้งแต่นั้นของการฟัง และพิจารณาให้ถูกต้องว่า ปัญญาจะรู้ในอะไร และจะอบรมให้เกิดขึ้นได้สมบุรณ์ยิ่งขึ้นได้อย่างไร

มีใครคอยปัญญาบ้างไหม ถ้ารอคอย หวังคอยโดยไม่เจริญเหตุให้ถูกต้อง ไม่มีทางที่ปัญญาขั้นที่สมบุรณ์นั้นจะเกิดได้ แต่ถ้าอบรมเจริญเหตุไปเรื่อย ๆ รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเพิ่มขึ้นบ้างเรื่อย ๆ วันหนึ่งก็สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้แน่นอน

การอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องละเอียด เป็นเรื่องที่จะต้องระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงก็เป็นสภาพธรรมที่มีลักษณะต่างกัน ๒ ประเภท คือ เป็นสภาพรู้ เป็นสภาพธรรมที่โน้มไปสู่อารมณ์ จึงชื่อนามธรรม แต่อย่าติดที่ชื่อ คือ อย่าเพียงแต่บอกได้ว่า เห็นเป็นนามธรรม หรือเห็นเป็นนาม ได้ยินเป็นนาม นั้นไม่ใช่การระลึกรู้

ลักษณะของเห็น หรือว่าลักษณะของได้ยิน เป็นแต่เพียงการรู้ การเข้าใจว่า การเห็น การได้ยิน เป็นสภาพธรรมที่รู้ในอารมณ์ที่ปรากฏ

การที่สติดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ ในขณะที่จะเห็น ก็คือ ระลึกได้ รู้ว่าขณะที่เห็นเป็นสภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ที่กำลังเห็นนี่เป็นการรู้สภาพ สิ่งที่ปรากฏทางตา ระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าจะชิน

ความจริงแล้ว ก็เป็นสภาพธรรมแต่ละลักษณะทั้งนั้นที่ปรากฏ แต่เพราะว่า ไม่เคยระลึกถึงลักษณะที่แท้จริงของสภาพธรรมที่มีปรากฏจริง ๆ ก็เลยทำให้ไม่ชินที่จะรู้ว่า ลักษณะสภาพธรรมนั้นไม่ใช่ตัวตน ทุกท่านชินกับการเห็นใช้ใหม่ ไม่มีใครที่ไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร ชินกับการเห็นจริง ๆ แต่ไม่เคยระลึกรู้ว่า ที่เห็นนี้ไม่ใช่ตัวตน เพียงชินกับการเห็น แต่ไม่ชินกับการที่จะรู้ว่า ที่กำลังเห็นไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียง สภาพธรรมที่รู้สิ่งที่ปรากฏทางตา

ทางหูก็เหมือนกัน ชินกับการได้ยิน ไม่มีใครที่ไม่รู้ว่าได้ยินเป็นอย่างไร เวลาได้ยินเกิดขึ้น ก็รู้ว่ากำลังได้ยิน ไม่ใช่ไม่ได้ยิน แต่ว่าไม่ชินกับการที่จะระลึกรู้ในสภาพที่แท้จริงว่า ที่ได้ยินนั้นไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่รู้เสียงที่กำลังปรากฏแล้วก็หมดไป เป็นการอบรมเจริญปัญญาพร้อมสติที่ระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพื่อให้ชินในสภาพที่แท้จริงของธรรมที่ปรากฏว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ

การอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องปกติธรรมดา ถ้าใครจะเจริญวิปัสสนาโดยไม่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติเป็นธรรมดา นั้นไม่ใช่การเจริญวิปัสสนา เพราะว่า วิปัสสนาต้องเป็นปัญญาที่สามารถรู้ชัด รู้จริงในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏโดยสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้น ทุก ๆ ขณะในชีวิตประจำวัน เป็นเพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แต่ว่าจะต้องระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมนั้นเนื่อง ๆ จนกว่าจะประจักษ์แจ้งว่า สภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ เป็นอย่างไร ไม่ใช่เพียงขั้นคิด ขั้นฟัง และขั้นเข้าใจเท่านั้น

สำหรับจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้น เป็นการระลึกรู้ลักษณะของสภาพของจิต เป็นต้นว่า จิตที่ปราศจากโลภะ คือ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานหมวดที่ระลึกรู้จิตที่เป็น วิตราคะ คือ ระลึกรู้จิตที่ปราศจากโลภะซึ่งเป็นกุศลจิตได้ ในขณะที่จิตปราศจากโลภะ ย่อมเป็นไปในการให้ทานบ้าง เป็นไปในการรักษาศีลบ้าง ซึ่งได้กล่าวถึงแล้ว ในขณะที่ให้นี้ ถ้าสติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพของจิตที่ให้ จะรู้ว่าจิตขณะนั้นเป็นอย่างไร ไม่ใช่ขณะเดียวกับที่เป็นโลภะ ซึ่งมีความพอใจ ติดข้อง ยอยากได้ ประารถนาในสิ่งที่ปรากฏ แต่วิตราคะจิตเป็นกุศลจิตที่สละออก สามารถที่จะบริจาคเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นได้

โดยมากทุกท่านก็มีการให้กันอยู่เป็นประจำ แต่ว่าสติไม่ได้เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของการให้ในขณะนั้นบ่อย ๆ จึงไม่ทราบว่า การให้แต่ละครั้ง สภาพของจิตที่ให้นั้นต่างกันอย่างไร

ในเรื่องของการวิริยเหตุ เป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของจิตในขณะที่วิริยเหตุทางกาย ทางวาจา ไม่ว่าจะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือว่าศีลของพระภิกษุก็ตาม

นอกจากนั้นแล้ว การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ควรที่จะระลึกรู้ลักษณะของจิตละเอียดยิ่งขึ้นในขณะที่ปราศจากโลภะ ปราศจากราคะ ในขณะที่เป็นสภาพของจิตที่เป็นไปในศีล คือ อปายณะ การอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม ๑ เวยยาวัจจะ การสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ ๑

โดยขั้นของการฟัง เข้าใจได้ว่า ขณะนั้นจิตจะต้องเป็นกุศล จะต้องปราศจากโลภะ จึงจะอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมได้ หรือว่าจึงจะสงเคราะห์ต่อผู้ที่ควรสงเคราะห์ได้ เพราะเหตุใด เพราะว่าตามธรรมดาทุกท่านต้องมีการติด มีความพอใจ มีความสำคัญในตนเองอยู่ทุกท่าน ไม่ว่าท่านจะคิดถึงใครก็ตาม ไม่ลืมที่จะคิดถึงตัวเอง ไม่ลืมที่จะนึกถึงความสำคัญของตัวเอง นั่นเป็นลักษณะสภาพของจิตที่ประกอบด้วยมานะ ความถือตัว ความสำคัญในตนเอง เพราะฉะนั้น ขณะใดที่มีการอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม ถ้าสติระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตในขณะนั้น จะเห็นได้

ว่า ในขณะที่นั้นปราศจากโลภะ หรือการคิดถึงความสำคัญของตนเอง เพราะว่าขณะนั้นเป็นกุศลจิต และแต่ละท่านก็สะสมมาไม่เหมือนกัน ทุกท่านที่เจริญสติปัฏฐานจะพิสูจน์ได้ว่า สภาพจิตของแต่ละคนต่างกันไป แม้แต่สภาพจิตใจของท่านเองก็ต่างกันไปด้วยในวันหนึ่ง หรือว่าในเหตุการณ์หนึ่ง เคยแสดงความอ่อนน้อมต่อบุคคลอื่นหรือเปล่า เคยบ่อย ๆ และระลึกถึงสภาพธรรมของจิตใจในขณะที่แสดงความอ่อนน้อมหรือเปล่า

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การระลึกถึงลักษณะสภาพของจิต บางครั้งก็อ่อนน้อมน้อยกว่าที่ควรจะอ่อนน้อม เคยรู้สึกอย่างนี้ไหม เวลาที่แสดงความนอบน้อมเคารพต่อผู้ที่ควรเคารพ ควรนอบน้อม บางครั้งแสดงน้อยไป ควรจะมากกว่านั้น แต่อกุศลจิตก็ทำให้ในขณะที่นั้นเป็นการอ่อนน้อมไม่เท่าที่ควรจะอ่อนน้อม ชีวิตปกติประจำวัน เคยรู้สึกอย่างนี้ไหมในขณะที่แสดงความอ่อนน้อม อาจจะไม่เคยระลึกถึงลักษณะสภาพของจิตในขณะนั้นเลย

เพราะฉะนั้น เมื่อได้ฟังว่า จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นการระลึกถึงลักษณะสภาพของจิตละเอียดขึ้น ก็จะรู้สึกได้ว่า ขณะที่แสดงความอ่อนน้อมเป็นความอ่อนน้อมแค่ไหน มากหรือน้อย น้อยกว่าที่ควรจะเป็นหรือเปล่า สภาพของจิตตามความเป็นจริงเป็นอย่างไร สติเกิดขึ้นระลึกตามความเป็นจริง จึงจะขัดเกลากิเลสทั้งหลาย ซึ่งมีมากให้ลดน้อย ให้เบาบางลงได้ เพราะว่าในขณะที่มีความอ่อนน้อมจริง ๆ เป็นกุศลจิต ซึ่งความอ่อนน้อมในวันหนึ่ง ๆ มากหรือน้อย แต่ละท่านย่อมต่างกัน คนที่สะสมกุศลมามากู้ว่าการอ่อนน้อมเป็นกุศลจิต ก็มีการระลึกได้ที่จะมีความอ่อนโยน มีความอ่อนน้อมต่อบุคคลอื่นมากกว่าผู้ที่ไม่เคยรู้ว่าขณะใดที่ไม่อ่อนน้อม ขณะนั้นเป็นอกุศลจิต

นี่เป็นชีวิตของแต่ละท่าน ที่จะต้องระลึกถึงสภาพของจิตให้ละเอียดขึ้น และวันหนึ่ง ๆ มีไหมที่ท่านจะไม่คิดถึงคนอื่น ทันทีที่เห็นนี่คิดแล้ว เขาเป็นใคร มีการเปรียบเทียบ มีการคิดที่จะแสดงกิริยาจากต่อบุคคลนั้นว่า จะแสดงอย่างไรกับคนนั้น ทันทีที่เห็น ทันทีที่ได้ยิน ก็มีการคิดต่อไปทันทีว่า คนนั้นเป็นใคร เขาเป็นใคร มีหน้าที่

อะไร สำคัญอย่างไร ขณะนั้นก็ได้แล้วแต่ว่าจิตใจประเภทใดจะเกิดขึ้น เป็นเหตุให้กระทำ กายวาจาอย่างไร

เพราะฉะนั้น ขณะที่ท่านรู้ว่า การอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมเป็นกุศล และที่ท่านจะมีความอ่อนน้อมซึ่งเป็นกุศลเพิ่มขึ้นต่อบุคคลอื่น ก็เพราะท่านรู้ลักษณะของ สภาพธรรมตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น ความที่เคยคิดเปรียบเทียบว่า เขาเป็นใคร ชื่ออะไร มีหน้าที่อะไร มีภาระงานอะไร ก็จะค่อย ๆ ลดลง และก็แทนที่จะระลึกอย่างนั้น ก็ระลึกถึงสภาพของนามธรรมและรูปธรรมมากขึ้นว่า แท้ที่จริงแล้ว ไม่ใช่ใคร เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมซึ่งต่างกันไปตามกรรมและเหตุปัจจัยในชาติหนึ่ง เพราะเหตุว่าทุกนามทุกรูปเกิดขึ้นเพราะกรรม ก็ย่อมจะต้องประสบกับทั้งลาภ ยศ สรรเสริญ สุข วณเวียนเปลี่ยนไป ไม่มีใครไม่พบความเปลี่ยนแปลงในชีวิต แล้วแต่ว่าจะมากหรือน้อย ไม่ใช่มีแต่ลาภ เสื่อมลาภก็มี ไม่ใช่มีแต่ยศ เสื่อมยศก็มี ไม่ใช่มีแต่สุข ทุกข์ก็มี ไม่ใช่มีแต่สรรเสริญ นินทาก็มี เพียงแต่ว่าจะแรงมากหรือน้อย จะรวดเร็วหรือค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป

เพราะฉะนั้น ทุกคนเป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมซึ่งต่างกันไปตามกรรม และตามเหตุปัจจัย ถ้าระลึกรู้ลักษณะสภาพของธรรมซึ่งเคยเห็นเป็นสัตว์ บุคคลต่าง ๆ ตามความเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เท่านั้น จิตใจจะอ่อนโยนขึ้นใหม่ ถ้าระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตซึ่งเป็นเหตุให้กระทำ กาย วาจาอย่างไรต่อกันอื่น ก็ย่อมจะมีเมตตา มีความอ่อนโยน และมีความอ่อนน้อมต่อบุคคลอื่น ซึ่งขณะนั้นเป็นจิตที่ปราศจากโลภะ เป็นวิตราคจิต เมื่อปราศจากราคะ คือ โลภะ ก็ปราศจากมานะ ความถือตน ความสำคัญในตนซึ่งเคยมีมากก็จะน้อยลง ด้วย แต่ผู้ที่ระดับมานะได้เป็นสมุจเฉท จะต้องเป็นผู้ที่บรรลुकุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ แต่ไม่ต้องรอไม่ต้องคอยให้ถึงเวลานั้น เพราะว่ากิเลสทั้งหลายที่มีมาก ก็จะต้องค่อย ๆ ละคลายขัดเกลามาให้เบาบางลดน้อยลง ด้วยปัญญาที่ระลึกรู้ลักษณะของ สภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นตามปกติตามความเป็นจริง

เรื่องของจิตเป็นเรื่องที่ละเอียด ไม่ใช่เพียงระลึกถึงลักษณะของจิตในขณะที่วิปัสสนา
ทุกจิตเป็นศีลเท่านั้น แต่ว่าการกระทำทางกายทางวาจาทั้งหมด ซึ่งเป็นไปในเรื่องของ
ศีล เช่น อปายณะ การอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมก็ดี เวยยาวัจจะ การสงเคราะห์
ผู้ที่ควรสงเคราะห์ก็ดี ในขณะที่จิตเป็นกุศลอย่างนั้นเกิดขึ้น เป็นเหตุให้กายวาจา
เป็นไปในทางอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม หรือสงเคราะห์ต่อผู้ที่ควรสงเคราะห์ ซึ่ง
เป็นไปในเรื่องของศีล สถิติก็ควรที่จะระลึกไว้ เพื่อที่จะได้ทราบชัดในสภาพของกุศลจิตใน
ขณะนั้น และไม่ยึดถือว่าเป็นเรา หรือเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลในขณะนั้นด้วย

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เป็นเรื่อง
ละเอียดจริง ๆ และเป็นเรื่องที่ข้ามไม่ได้ เว้นไม่ได้ ที่จะไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและ
รูปธรรมตามความเป็นจริงแล้วจะหมดกิเลส เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลย เพราะถ้าสติ
ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จะเห็นได้จริง ๆ ว่า อกุศลมีมากหรือน้อย
และกุศลมีมากหรือน้อย เมื่อปัญญาสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ
ตามความเป็นจริงได้ ก็ย่อมจะเป็นปัจจัยให้กุศลธรรมเจริญยิ่งขึ้น และอกุศลธรรมก็
เบาบางลง

๕๗๔

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ซึ่งเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๒๙๓/๑
ซอยรามบุตรี ถ.จักรพงษ์ กทม.

วันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๙

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่นับถือ

โดยปกติ ผมได้สวดคาถาชินบัญชรอยู่เป็นปกติ คือ ตอนเช้าและตอนค่ำ รู้สึก
ว่า ทำให้การเจริญสติปัฏฐานปลอดโปร่งดี ตอนหนึ่งของคาถามีว่า หทเย เม
อนรุทุโธ สารีปฺตฺโต จ ทกฺขิเณ โกณฺทณฺโณ ปิฏฐิภาคฺสฺมี โมคฺคฺลฺลาโน จ วามเก ...
ก็ขอผ่านเรื่องคาถาชินบัญชรในเรื่องเสียงและถ้อยคำไป ใครที่จะให้ธรรมมีขึ้นที่ใจ
ขอให้ท่านอาจารย์ได้กรุณาอธิบายให้ละเอียดพอสมควรในอนรุทธสังยุตต์ รโหิตยสูตร
ที่ ๑ เนื่องจากในพระสูตรดังกล่าว มีศัพท์ต่าง ๆ ที่จำเป็นใช้ในการเจริญสติปัฏฐาน ๔
อยู่มาก จึงขอส่งคำถามมาเพื่อได้มีเวลาเตรียมตัวตอบอธิบาย พระไตรปิฎกภาษาไทย
ฉบับ ๒๕๐๐ เล่ม ๓๐ ไข่อ ๑๒๕๓ – ๑๒๖๒ หน้า ๔๖๙ – ๔๗๒
ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งล่วงหน้ามาด้วย

คำว่า ฟังกำจัดอกิขณาและโทมนัสในโลกเสียได้ หมายถึงการเจริญสติ เช่นว่า
ตากระทบรูป จักขุวิญญาณรู้สี ใจกระทบธรรมารมณ์ มโนวิญญาณก็รับรู้ แต่ไม่ปรุง
แต่งเป็นสีดี สีไม่ดี จนถึงนั้นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นของของเรา อย่างนี้ใช้ไหม
ขอรับ

ในอนรุทธเถรคาถา พระไตรปิฎกเล่ม ๔๑ ตอนหนึ่งพระอนรุทธะกล่าวถึงความ
ประพัตติพรหมจรรย์ของท่านว่า บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยการฟ้อนรำขับร้อง มีดนตรี
บรรเลงปลุกให้รื่นเริงใจอยู่ทุกเช้าค่ำ ก็ไม่บรรลुความบริสุทธิ์ด้วยการฟ้อนรำขับร้องนั้น
ได้ เพราะยังเป็นผู้ยินดีในกามคุณอันเป็นวิสัยแห่งมาร พระอนรุทธะก้าวล่วงเบญจ-
กามคุณนั้นเสียแล้ว ยินดีในพระพุทธศาสนา ได้ล่วงโอฆะทั้งปวงแล้ว เพ่งฌานอยู่

กระผมก็จะลึกได้ถึงเรื่องสถานที่ปฏิบัติ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ ที่ท่านอาจารย์ชอบกล่าว กระผมหมายถึงละไว้ในฐานะที่เข้าใจว่า นักปฏิบัติต้องไม่เผลอไปเร่อกุศลกรรมลวง ณ ที่นั้น ๆ อย่างหนึ่ง และต้องปฏิบัติตนตามแนวทางของบัณฑิตอีกอย่างหนึ่ง ไซ้ไหมขอรับ

ขอได้รับความนับถืออย่างสูง

ส. ท่านเจ้าของจดหมายฉบับนี้ ท่านได้เขียนมาหลายครั้ง คำถามหรือข้อข้องใจของท่านก็ยังคงเกี่ยวกับเรื่องของสถานที่อยู่นั่นเอง สำหรับข้อที่ท่านกล่าวถึงที่ว่า ขอให้ท่านอาจารย์ได้กรุณาอธิบายให้ละเอียดพอสมควรในอนุทธสังยุตต์ รโหคตสูตรที่ ๑ เนื่องจากในพระสูตรดังกล่าว มีศัพท์ต่าง ๆ ที่จำเป็นใช้ในการเจริญสติปัฏฐาน ๔ อยู่มาก จึงขอส่งคำถามมาเพื่อให้ได้มีเวลาเตรียมตัวตอบอธิบายพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับ ๒๕๐๐ เล่ม ๓๐ ข้อ ๑๒๕๓ - ๑๒๖๒ หน้า ๔๖๙ - ๔๗๒ ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งล่วงหน้ามาด้วย

สำหรับรโหคตสูตรก็ได้เคยกล่าวถึงแล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าท่านเจ้าของจดหมายรับฟังการบรรยายซึ่งออกอากาศทางวิทยุ ก็จะทราบว่า ได้เคยกล่าวถึงรโหคตสูตรแล้วที่ท่านข้องใจใน **รโหคตสูตรที่ ๑** ซึ่งเป็นพระสูตรที่ยาวมาก ข้อความโดยสรุป คือ

ครั้งนั้น ท่านพระอนุรุทธะอยู่ที่พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิก-เศรฐ์ ใกล้พระนครสาวัตถี ท่านเกิดความปริวิตกขึ้นในใจว่า สติปัฏฐาน ๔ อันชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งเปื้อแล้ว ชนเหล่านั้นชื่อว่า เปื้ออริยมรรคที่จะทำให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ สติปัฏฐาน ๔ อันชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งปรารภแล้ว ชนเหล่านั้นชื่อว่า ปรารภอริยมรรคที่จะทำให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

เมื่อท่านพระอนุรุทธะเกิดความปริวิตกขึ้นในใจอย่างนี้ ท่านพระมหาโมคคัลลานะท่านก็ทราบถึงความดำริ คือ ความคิดของท่านพระอนุรุทธะด้วยจิตของท่าน เพราะฉะนั้น ท่านก็มาหาท่านพระอนุรุทธะ และได้สนทนากันถึงเรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องระลึกถึงเรื่องของกาย ของเวทนา ของจิต ของธรรมด้วยความไม่หวั่นไหวทั้งในอภิสารมณและอนิภิสารมณนั่นเอง

ข้อความนี้ จะได้ทราบว่า จุดประสงค์ของการ เจริญสติปัฏฐานนั้น เพื่อระลึก
ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ด้วย
ความไม่หวั่นไหว ขณะที่กระทบกับอวิชชาและอนิวิชชา

ใน **รโหตสูตรที่ ๒** ก็เป็นการกล่าวแสดงโดยย่อถึงจุดประสงค์ของการเจริญ
สติปัฏฐานว่า เป็นการระลึกถึงลักษณะของกาย เวทนา จิต ธรรม นั้นเอง

และสำหรับข้อความที่ว่า สติปัฏฐาน ๔ อันชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งเบื่อแล้ว ชน
เหล่านั้นชื่อว่า เบื่ออริยมรรคที่จะทำให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

ถ้าท่านผู้ฟังไม่เป็นผู้ที่มั่นคงในหนทางข้อปฏิบัติ คือ การที่จะศึกษา สังเกต
สำเนียง ด้วยสติที่กำลังระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมลักษณะหนึ่งลักษณะใด
ที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้าท่านคิดว่า ไม่เห็น
ได้ผลอะไรขึ้นมา เพราะบางท่านเข้าใจว่า ผลของการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้นเป็น
อย่างอื่น ท่านไม่มีความมั่นคงในความเข้าใจว่า ผลของการเจริญสติปัฏฐานนั้น คือ
ความเข้าใจขึ้นในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ พร้อมสติที่ระลึกถึงในลักษณะ
ของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏลักษณะหนึ่งลักษณะใดทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย ทางใจ ตามปกติ ตามความเป็นจริงในขณะนี้ นี่คือ ผลของการเจริญสติ-
ปัฏฐาน

แต่ถ้าท่านเข้าใจว่า ผลของการเจริญสติปัฏฐานซึ่งเป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็น
อย่างอื่น ท่านก็จะเข้าใจว่า ขณะที่กำลังระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ
ตามปกติตามความเป็นจริงในขณะนี้ไม่ใช่ผล ซึ่งถ้าเข้าใจอย่างนั้น ผิดแน่นอน ทำให้
ไม่เกิดการศึกษา สังเกต สำเนียง ที่จะให้เกิดปัญญาที่ประจักษ์แจ้งชัดในลักษณะ
ของสภาพธรรมที่ปรากฏซึ่งเกิดดับตามปกติตามความเป็นจริงในขณะนี้ได้

ท่านที่เบื่อการเจริญสติปัฏฐาน คือ ท่านที่ไม่มั่นคงในเหตุผล ในความเข้าใจว่า
ผลที่แท้จริง คือ การเข้าใจขึ้นในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจนเป็นความรู้อย่าง
ชัด รู้แจ้ง ประจักษ์จริง ๆ ในสภาพที่ปรากฏว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น ถ้ามีความเข้าใจถูกต้องอย่างนี้ และปรารภสติ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นกาย เวทนา จิต ธรรม ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ท่านก็จะไม่เบื่อ เพราะท่านรู้ว่าสติเป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ อยากที่จะให้สติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ก็ไม่ได้ เพียงแต่ว่าขณะใดที่สติเกิด สังเกต สำเนียง คึกษา คือ อริยศีลสิกขา อริยจิตตสิกขา อริยปัญญาสิกขา ในขณะที่กำลังระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ เพื่อเป็นความเข้าใจขึ้น เพื่อเป็นความรู้ชัดขึ้น เพื่อที่จะเกิดปัญญาขั้นประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ตามความเป็นจริง

ถ้ามีความเข้าใจที่มั่นคงอย่างนี้ ไม่เบื่อ จะเบื่อได้อย่างไร สติเป็นอนัตตา ระลึก และศึกษาสังเกต เพื่อรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏไปเรื่อย ๆ ก็ไม่มีการที่จะเบื่ออะไร

แต่ท่านที่เข้าใจผิดในผลของการเจริญสติปัฏฐาน คิดว่าจะไปรู้อย่างอื่นได้โดยไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ท่านจะเบื่อ เพราะเหตุว่าระลึกแล้วก็เหมือนเดิม ระลึกแล้วก็เหมือนเดิม คือ ถ้าระลึกลักษณะอ่อนก็อ่อน ท่านชินกับอ่อน แต่ไม่ชินกับความรู้ว่าอ่อนนั้นไม่ใช่ตัวตน อ่อนนี้ ขณะที่สติระลึกรู้ทางกายขณะใดลักษณะอ่อนปรากฏ ไม่พอ คิดว่ารู้แล้วไม่ได้ เพราะเหตุว่าอาจจะชิน ท่านชินกับลักษณะอ่อน แต่ไม่ได้ชินกับความรู้ความเข้าใจว่า เพียงอ่อนในขณะนั้น หากความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนในลักษณะอ่อนนั้นไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้น ทัวทั้งกายที่กระทบแล้วปรากฏเย็นบ้าง ร้อนบ้าง อ่อนบ้าง แข็งบ้าง ตึงบ้าง ไหวบ้าง เป็นปกติ เป็นชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่ปัญญาจะต้องรู้ชัดว่าลักษณะนั้น ๆ หากความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน ไม่ได้เลย และปัญญาที่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะ จะทำให้สามารถที่จะแยกขาดลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะออกจากกันได้ว่า เป็นลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะจริง ๆ

ต่อเมื่อใดสามารถประจักษ์แจ้งในลักษณะที่แยกขาดออกจากกันของแต่ละนาม แต่ละรูปได้แล้ว จึงจะประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะที่ปรากฏ โดยลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลได้จริง ๆ

เพราะฉะนั้น ปัญญาต้องค่อย ๆ อบรมขึ้น เมื่อมีความมั่นคงว่า ผลของการเจริญสติปัฏฐานนั้น คือ ความรู้ ความเข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ตามปกติตามความเป็นจริงนี้เอง ท่านก็ย่อมจะไม่เบื่อในการเจริญมรรคมีองค์ ๘

สำหรับท่านเจ้าของจดหมาย ขอให้ท่านรับฟังการบรรยายต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อที่ท่านจะได้เข้าใจชัดในผลของการเจริญสติปัฏฐาน

ข้อ ๒ ที่ท่านเขียนมาว่า คำว่า ฟังกำจัดอภิขณาและโทมนัสในโลกเสียได้ หมายถึงการเจริญสติ เช่นว่า ตากระทบรูป จักขุวิญญาณรู้สี ใจกระทบธรรมารมณ์ มโนวิญญาณรับรู้ แต่ไม่ปรุงแต่งเป็นสีดี สีไม่ดี จนถึงนั้นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นของของเรา อย่างนี้ใช่ไหมขอรับ

คำตอบ คือ ข้อนี้ก็เช่นเดียวกัน สภาพธรรมเกิดดับสืบต่อกันรวดเร็ว ละเอียดมาก อย่าลืมนอกจากรวดเร็วแล้ว ก็ยังละเอียดมากด้วย เพราะฉะนั้น การที่รู้ว่าเป็นสี หรือเป็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเป็นการรู้ทางใจต่อจากทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ในขณะนั้นก็เป็นสภาพธรรมที่สติจะต้องระลึกรู้ จึงจะละการที่เคยเข้าใจว่า เป็นบุคคลหนึ่งบุคคลใดด้วยความเป็นตัวตน ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว แม้การรู้การเข้าใจว่าสิ่งที่ปรากฏเป็นอะไร ก็ไม่ใช่ตัวตน เป็นสภาพธรรมอื่น ที่ไม่ใช่การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้โผฏฐัพพะ

เพราะฉะนั้น ขอให้รับฟังคำบรรยายต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อที่จะได้เข้าใจขึ้นว่า การเจริญสติปัฏฐานนั้นเป็นเรื่องละเอียด เป็นเรื่องที่จะต้องรู้ชัดทางตาและทางใจ ทางหูและทางใจ ทางจมูกและทางใจ ทางลิ้นและทางใจ ทางกายและทางใจ ซึ่งเกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว ตามปกติ ตามความเป็นจริง

ข้อ ๓ ท่านเขียนมาว่า ในอนุรุทธเถรคาถา พระไตรปิฎกเล่ม ๔๑ ตอนหนึ่ง พระอนุรุทธะกล่าวถึงความประพาสพรหมจรรย์ของท่านว่า บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วย

การฟ้อนรำขับร้อง มีดนตรีบรรเลงปลูกให้รื่นเริงใจอยู่ทุกเช้าค่ำ ก็ไม่บรรลุถึงความบริสุทธิ์ด้วยการฟ้อนรำขับร้องนั้นได้ เพราะยังเป็นผู้ยินดีในกามคุณอันเป็นวิสัยแห่งมาร พระอนุรุธะก้าวล่วงเบญจกามคุณนั้นเสียแล้ว ยินดีในพระพุทธศาสนา ก้าวล่วงโอฆะทั้งปวงแล้ว เพ่งฌานอยู่ กระผมก็ระลึกได้ถึงเรื่องสถานที่ปฏิบัติ ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ที่ท่านอาจารย์ชอบกล่าว กระผมหมายถึงละไว้ในฐานะที่เข้าใจว่า นักปฏิบัติต้องไม่เผลอไปเริงอกุศลกรรมล่วง ณ ที่นั้น ๆ อย่างหนึ่ง และต้องปฏิบัติตามแนวทางของบัณฑิตอีกอย่างหนึ่ง ใช้ไหมขอรับ

คำตอบ คือ การที่จะกล่าวถึงพระธรรม เพียงเฉพาะข้อความตอนหนึ่งตอนใดนั้น ไม่พอ เพราะฉะนั้น จะขอกล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎก **ขุททกนิกาย เถรคาถา อนุรุธเถรคาถา ข้อ ๓๙๓** โดยตลอด เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาสภาพของธรรมและชีวิตตามความเป็นจริงของแต่ละท่าน เพราะว่าบางท่านท่านใคร่เหลือเกินที่จะปฏิบัติอย่างท่านพระสาวกต่าง ๆ ของพระผู้มีพระภาคในครั้งที่ยังไม่ปรินิพพาน โดยที่ท่านลืมชีวิตของท่านตามความเป็นจริงว่า จะบรรลุถึงคุณธรรมอย่างท่านพระสาวกเหล่านั้นได้หรือไม่

ถ้าได้ทราบถึงชีวิตตามความเป็นจริงของพระสาวก พร้อมทั้งคุณธรรมที่สูงมากของท่านเหล่านั้น และท่านก็พิจารณาตัวของท่านว่า ท่านจะอบรมเจริญปัญญาให้ถึงคุณธรรมเช่นท่านเหล่านั้นได้หรือเปล่า ท่านจะอบรมเจริญปัญญาให้ถึงคุณธรรมของท่านพระอนุรุธะได้ไหม ให้ถึงคุณธรรมของท่านพระสารีบุตรได้ไหม ให้ถึงคุณธรรมของท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ไหม ให้บรรลุถึงคุณธรรมของท่านพระมหากัสสปะได้ไหม นี่ตามความเป็นจริง หรือท่านเพียงแค่จะบรรลุคุณธรรมได้ถึงขั้นของพระอริยะซึ่งเป็นคฤหัสถ์ เช่น ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีบ้าง หรือว่ามหาอุบาสกาวิสชาบั้ง ซึ่งคุณธรรมของอุบาสกอุบาสิกาเหล่านั้น ไม่ถึงคุณธรรมของท่านพระอนุรุธะ ท่านพระมหากัสสปะ ท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะเลย และตัวท่านจะบรรลุคุณธรรมถึงขั้นไหน

เพราะฉะนั้น การที่ท่านจะประพฤติปฏิบัติตามบุคคลที่เป็นพระสาวกในครั้งก่อน ท่านควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะประพฤติคุณธรรมอย่างนั้นได้จริง ๆ ถ้าท่านสามารถจะเป็นอย่างเช่นท่านพระอนุรุธะ ท่านก็ประพฤติตามท่านพระอนุรุธะได้ ตามความเป็นจริง ถ้าท่านไม่สามารถบรรลุคุณธรรมถึงท่านพระอนุรุธะ ท่านก็ไม่สามารถที่จะประพฤติอย่างท่านพระอนุรุธะได้

ท่านที่เป็นคฤหัสถ์ การที่ชีวิตของท่านตามความเป็นจริงเป็นคฤหัสถ์ ก็แสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยอันแท้จริงของท่านว่า อุปนิสัยอันแท้จริงของท่านเป็นอย่างไร จะบรรลุคุณธรรมได้ถึงขั้นไหน ซึ่งก็คงจะถึงขั้นพระอริยสาวกที่เป็นคฤหัสถ์ ถ้าท่านสามารถที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอริยสาวกได้

เพราะฉะนั้น ท่านไม่เคยที่จะยกตัวอย่างชีวิตและการปฏิบัติธรรมของอริยสาวกที่เป็นคฤหัสถ์มากล่าวหรือมาอ้าง เวลาที่ท่านคิดว่าท่านจะเจริญวิปัสสนา ท่านก็ยกตัวอย่างชีวิตของท่านพระสารีบุตรบ้าง ท่านพระมหาโมคคัลลานะบ้าง ท่านพระมหากัสสปะบ้าง ท่านพระอนุรุธะบ้าง ไม่ทราบว่าคุณมีความมุ่งหมายที่จะบรรลุคุณธรรมถึงขั้นของพระสาวกเพศภิกษุ หรือเพศฆราวาส

ขอกล่าวถึงข้อความใน **อนุรุธเถรคาถา** เพื่อท่านเจ้าของจดหมายจะได้พิจารณาถึงสภาพชีวิตตามความเป็นจริงของท่านพระอนุรุธะ ซึ่งมีข้อความว่า

ข้อ ๓๙๓

พระอนุรุธะละพระชนกชนนี พระประยูรญาติ ละเบญจกามคุณได้แล้ว เพ่งฌานอยู่

นี่คือท่านพระอนุรุธะ

และชีวิตของคฤหัสถ์ที่อบรมเจริญสติปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่สะสมมาตามความเป็นจริงของแต่ละท่าน เป็นอย่างนี้หรือเปล่า

ข้อความต่อไปมีว่า

บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยการฟ้อนรำขับร้อง มีดนตรีบรรเลงปลุกให้ตื่นเร้าใจอยู่
ทุกค่ำเช้า ก็ไม่บรรลุความบริสุทธิ์ด้วยการฟ้อนรำขับร้องนั้นได้ เพราะยังเป็นผู้ยินดีใน
กามคุณอันเป็นวิสัยแห่งมาร พระอนุรุธะก้าวล่วงเบญจกามคุณนั้นเสียแล้ว ยินดีใน
พระพุทธศาสนา ก้าวล่วงโสมะทั้งปวงแล้ว เพ่งฌานอยู่

อย่าลืมว่า แต่ละชีวิตก็ต่างกันไป ชีวิตของท่านพระอนุรุธะท่านเพียบพร้อม
พร้อมแวดล้อมด้วยการบำเรอต่าง ๆ เช่นเดียวกับชีวิตของพระผู้มีพระภาค แต่ถึง
กระนั้น การที่ท่านสะสมอุปนิสัยปัจจัยที่จะละชีวิตของคฤหัสถ์ไปสู่เพศบรรพชิต และ
เพ่งฌานอยู่ ก็ทำให้ท่านละชีวิตของการที่พร้อมเพียบพร้อมแวดล้อมบำเรอด้วย
เบญจกามคุณได้ตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น แต่ละท่าน คิดถึงชีวิตของท่านตาม
ความเป็นจริง

๕๗๕

การเจริญสติปัฏฐาน ต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อความเป็นจริงอย่างยิ่ง จึงจะสามารถ
ละกิเลสได้ เพราะว่าเห็นกิเลสทั้งหลายที่สะสมมาตามความเป็นจริง ถ้าไม่เห็นกิเลสที่
สะสมมาตามความเป็นจริงว่ามีมากเหลือเกิน จะละคลายกิเลสเหล่านั้นได้อย่างไร
ที่จะละคลายกิเลสได้ ต้องเห็นกิเลสเหล่านั้นตามความเป็นจริงด้วยว่า ท่านยังแสวงหา
ยังต้องการในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจิต ในเบญจกามคุณอยู่หรือเปล่า
หรือว่าท่านเป็นผู้ที่ละกามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิตได้แล้ว และก็เพ่ง
ฌานอยู่ เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า เมื่อไม่เป็นอย่างนั้น จะตามอย่างท่านพระอนุรุธะได้
อย่างไร เพราะว่าสติจะต้องระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏตามเหตุ
ตามปัจจัย ตามความเป็นจริงของแต่ละท่าน

ข้อความต่อไป

พระอนุรุธะได้กล่าวถึงกามคุณเหล่านี้ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และ
โณภูมิจิต อันน่ารื่นรมย์ใจแล้ว เพ่งฌานอยู่ พระอนุรุธะเป็นนักปราชญ์ หาอาสวะ
มิได้ ผู้เดียวไม่มีเพื่อนสอง กลับจากบิณฑบาตแล้ว เทียวแสวงหาผ้าบังสุกุลอยู่

นี่คือชีวิตตามความเป็นจริง ข้อความที่ว่า พระอนุรุธะเป็นนักปราชญ์ หา
อาสวะมิได้ ผู้เดียวไม่มีเพื่อนสอง ไม่ได้หมายความว่า ท่านพระอนุรุธะไม่มีสหาย
เลย แต่ว่าท่านไม่มีตัณหา ความผูกพัน ความเยื่อใยยึดมั่นในนามธรรมและรูปธรรม
ทั้งหลาย เพราะเหตุว่าท่านหาอาสวะมิได้แล้ว หมายความว่า เป็นผู้ทั้งหมดกิเลสแล้ว
แต่ไม่ได้หมายความว่า ท่านไม่มีเพื่อนเลย

เพราะฉะนั้น คำว่า ไม่มีเพื่อนสอง ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีเพื่อน แต่
หมายความว่า ถึงแม้ว่าจะพบปะบุคคล หรือว่ามีสหายหลายท่าน แต่ไม่มีตัณหา
เครื่องผูก เครื่องเยื่อใยผูกพันในบุคคลเหล่านั้น เพราะว่าได้ดับกิเลสตัณหาหมดแล้ว

การศึกษารวม ต้องเข้าใจด้วย เพราะว่าบางท่านอาจจะพยายามอบรมเจริญวิปัสสนาด้วยการไม่พบใคร พยายามที่จะตัดเยื่อใยความผูกพัน โดยการไม่พบปะบุคคลทั้งหลาย ซึ่งไม่ใช่ชีวิตตามปกติตามความเป็นจริง ถ้าเป็นชีวิตตามปกติตามความเป็นจริง สติระลึกถึงลักษณะของจิตที่ผูกพันในขณะนั้นว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และปัญญาที่เพิ่มขึ้นจะค่อย ๆ ละคลายการยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ จนกระทั่งสามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทตามลำดับขั้นจริง ๆ จนถึงดับตัณหา ความผูกพันในบุคคลทั้งหลาย ในนามธรรมและรูปธรรมทั้งหลายได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น นี่เป็นชีวิตของท่านพระอรุณทระ ซึ่งท่านละรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ กลับจากภินทบาตแล้ว เทียวแสวงหาผ้าบังสุกุลอยู่

ข้อความต่อไป

พระอรุณทระเป็นนักปราชญ์มีปรีชา หาอาสวะมิได้ เทียวเลือกหาเอาแต่ผ้าบังสุกุล ครั้นได้มาแล้ว ก็มาซักย้อมเอาเองแล้วนุ่งห่ม บาปกรรมอันเศร้าหมองเหล่านี้ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้มักมาก ไม่สันโดษ ระคนด้วยหมู่ มีจิตฟุ้งซ่าน อนึ่ง ภิกษุใดเป็นผู้มีสติ มักน้อย สันโดษ ไม่มีความขัดเคือง ยินดีในวิเวก ชอบสงัด ปราศจากความเพียรเป็นนิตย กุศลธรรมซึ่งเป็นฝ่ายให้ตรัสรู้เหล่านี้ ย่อมมีแก่ภิกษุนั้น ทั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ก็ตรัสสรรเสริญภิกษุนั้นว่า เป็นผู้หมดอาสวะ

พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญแน่นอนสำหรับผู้ที่มีอัธยาศัยเช่นนั้นจริง ๆ คือเป็นผู้ที่ยินดีในวิเวกจริง ๆ คฤหัสถ์ทั้งหลายเป็นผู้ที่ยินดีในวิเวกจริง ๆ แล้วหรือยัง

พญูชนะตรงตัว คือ ยินดีในวิเวกจริง ๆ เพราะฉะนั้น ท่านพิจารณาตัวท่านเองได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่ยินดีในวิเวกจริง ๆ หรือเปล่า หรือว่าอยู่ได้ไม่นานในที่วิเวกนั้น ก็ต้องกลับมาใช้ชีวิตปกติประจำวันของผู้ที่ยังเต็มไปด้วยเยื่อใย ความผูกพันในนามธรรมและรูปธรรม ทั้งที่ยึดถือว่าเป็นตัวท่าน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับท่าน

สำหรับผู้ที่ได้ดับกิเลสแล้ว ท่านเป็นผู้ที่ยินดีในวิเวกจริง ๆ เพราะเหตุว่าท่านหมดความผูกพัน หมดความเอื้อยเกี่ยวข้องในบุคคลอื่น แต่ว่าชีวิตของท่านก็ยังบำเพ็ญประโยชน์ แม้ว่าท่านจะอยู่กับภิกษุทั้งหลาย ในท่ามกลางบริษัทใหญ่ ในหมู่อุบาสก อุบาสิกา พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา ซึ่งไม่ใช่วิเวก แต่ท่านยินดีในวิเวกจริง ๆ เพราะเหตุว่าท่านหมดกิเลสแล้ว เพราะฉะนั้น ชีวิตของคุณก็ดำเนินตามความเป็นจริงแล้ว ก็ต่างกับชีวิตของผู้ที่ยินดีจริง ๆ ในวิเวก

ข้อความต่อไป

พระศาสดาผู้ยอดเยี่ยมในโลก ทรงทราบความดำริของเราแล้ว เสด็จมาหาเรา ด้วยมโนเมยิทธิทางกาย เมื่อใดความดำริได้มีแก่เรา เมื่อนั้นพระพุทธเจ้าทรงทราบความดำริของเราแล้ว ได้เสด็จเข้ามาหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วทรงแสดงธรรมอันยิ่งแก่เรา พระพุทธเจ้าผู้ทรงยินดีในธรรมเครื่องไม่เนิ่นช้า ได้ทรงแสดงธรรมเครื่องไม่เนิ่นช้าแก่เรา เรารู้ทั่วถึงพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้ว เป็นผู้ยินดีในพระศาสนา ปฏิบัติตามคำพร่ำสอนอยู่ เราบรรลุวิชา ๓ โดยลำดับ ได้ทำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเสร็จแล้ว

ท่านผู้ฟัง ควรพิจารณาให้เข้าใจข้อความที่ท่านพระอนุรุทธะท่านกล่าวว่า เรารู้ทั่วถึงพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้ว ท่านผู้ฟัง ฟังธรรมเพื่อให้เข้าใจพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้ถูกต้องยิ่งขึ้น ให้เข้าใจขึ้น เพื่อที่จะได้ไม่มีธรรมเครื่องเนิ่นช้าเป็นเครื่องกั้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่รู้ทั่วถึงพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้ว เช่น ท่านพระอนุรุทธะ เป็นผู้ที่ยินดีในพระศาสนา ปฏิบัติตามคำพร่ำสอนอยู่ คำที่พระผู้มีพระภาคทรงพร่ำสอนอยู่ คือ ระลึกรู้ลักษณะของกาย ของเวทนา ของจิต ของธรรม นี่คือพระธรรมที่ทรงพร่ำสอน

ผู้ที่รู้ทั่วถึงพระธรรมแล้ว เป็นผู้ที่ยินดีในพระศาสนา ปฏิบัติตามคำพร่ำสอน คือ เป็นผู้ท้อบรมเจริญสติปัฏฐานเพื่อให้เกิดปัญญาประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง และสำหรับท่านพระอนุรุทธะ ท่านอบรมบารมีมามาก เพราะฉะนั้น เมื่อท่านปฏิบัติตามคำพร่ำสอนอยู่ ท่านกล่าวว่า

เราบรรลุมรรค ๓ โดยลำดับ ได้ทำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเสร็จแล้ว เราถือการไม่นอนเป็นวัตรมาเป็นเวลา ๕๕ ปี เรากำจัดความง่วงเหงาหาวนอนมาแล้วเป็นเวลา ๒๕ ปี ในเวลาที่พระผู้มีพระภาคจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ภิกษุทั้งหลายถามเราว่า พระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้วหรือยัง เราได้ตอบว่า ลมหายใจออกและหายใจเข้ามิได้มีแก่พระผู้มีพระภาคผู้มีพระหฤทัยตั้งมั่นคงที่ แต่พระองค์ยังไม่ปรินิพพานก่อน พระผู้มีพระภาคผู้มีพระจักขุ ผู้ไม่มีต้นหาเป็นเครื่องทำให้หวั่นไหว ทรงทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ คือ เสด็จออกจากจุดตถฌานแล้ว จึงจะเสด็จปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคทรงอดกลั้นเวทนาด้วยพระหฤทัยอันเบิกบาน ก็เมื่อพระผู้มีพระภาคผู้เป็นดวงประทีปของชาวโลกกับทั้งเทวโลก เสด็จดับขันธปรินิพพาน ความพิเศษแห่งพระหฤทัยได้มีขึ้นแล้ว บัดนี้ธรรมเหล่านี้อันมีสัมผัสเป็นที่ ๕ ของพระมหาภูมิจึงได้สิ้นสุดลงแล้ว ในเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว จิตและเจตสิกธรรมเหล่านี้จักไม่มีอีกต่อไป

ดูกร เทวดา บัดนี้ การอยู่อีกต่อไปด้วยอำนาจการอุปบัติในเทพนิกาย ย่อมไม่มี ขาดิสงสารสิ้นไปแล้ว บัดนี้ การเกิดในภพใหม่มิได้มี ภิกษุใดรู้แจ้งมนุษยโลก เทวโลก พร้อมทั้งพรหมโลกอันมีประเภทตั้งพัน ได้ในเวลาครู่เดียว ทั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญในคุณ คือ อิทธิฤทธิ์ และในจุดและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นย่อมเห็นเทพเจ้าทั้งหลายได้ตามความประสงค์

เมื่อก่อน เรามีนามว่าอันนภาวะ เป็นคนยากจน เทียวหารับจ้างเลี้ยงชีพ ได้ถวายอาหารแด่พระอุปัฏฐากเจกพุทธเจ้าผู้เป็นสมณะเรื่องยศ เพราะบุญกรรมที่ได้ทำมาแล้ว เราจึงได้มาเกิดในศากยตระกูล พระประยูรญาติขนานนามให้เราว่า อนุรุธะ เป็นผู้เพียบพร้อมไปด้วยการฟ้อนรำและขับร้อง มีเครื่องดนตรีบรรเลงปลูกให้รื่นเริงใจอยู่ทุกคำเช้า ต่อมาเราได้เห็นพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ไม่มีภัยแต่ที่ไหน ๆ ได้ยังจิตให้เลื่อมใสในพระองค์ท่านแล้ว ออกบวชเป็นบรรพชิต เราระลึกถึงชาติก่อน ๆ ได้

เราได้เคยเป็นท้าวสักกรินทร์เทวราชอยู่ในดาวดึงส์เทพพิภพมาแล้ว เราได้ปราบปรามไพร่พ่ายแพ้แล้ว ขึ้นผ่านสมบัติเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ จอมมนุษย์นิกรใน

ชมพูทวีป มีสมุทรสาครทั้ง ๔ เป็นขอบเขต ๗ ครั้ง ได้ปกครองปวงประชานิกรโดยธรรม ด้วยไม่ต้องใช้อาชญาหรือศาสตราใด ๆ

เราระลึกชาติหนหลังในคราวที่อยู่ในมนุษยโลกได้ดังนี้ คือ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๗ ชาติ เป็นพระอินทร์ ๗ ชาติ รวมการท่องเที่ยวอยู่เป็น ๑๔ ชาติด้วยกัน ในเมื่อสมาธิอันประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นธรรมอันเอกปรากฏขึ้น ที่เราได้เพราะความสงบระงับกิเลส ทิพยจักขุของเราจึงบริสุทธิ์ เราดำรงอยู่ในฌานอันประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ รู้จัดและอุบัติ การมา การไป ความเป็นอย่างนี้ และความเป็นอย่างอื่นของสัตว์ทั้งหลาย เรามีความคุ้นเคยกับพระบรมศาสดามาแล้วเป็นอย่างดี เราได้ทำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเสร็จแล้ว ปลงภาระอันหนักลงได้แล้ว ถอนตัณหาเครื่องนำไปสู่ภพขึ้นได้แล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะ จักนิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ภายใต้ร่มกอไม้ไผ่ ใกล้บ้านเวฬุคามแห่งแคว้นวัชชี

นี่คือชีวิตของท่านพระอนุรุทธเถระ ใครอยากจะทำอย่าง จะประพฤติปฏิบัติอย่างท่าน แม้แต่พระอริยเจ้าที่ท่านได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยสาวกแล้ว เช่น ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี มหาอุบาสิกาวิสาขา คุณธรรมก็ไม่ได้เป็นอย่างท่านพระอนุรุทธะ เพราะเหตุว่าสะสมมาต่างกัน

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังในสมัยนี้ ในปัจจุบันนี้ ท่านกำลังอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้งสภาพธรรมที่ท่านสะสมมาแต่ละท่านตามความเป็นจริง เพื่อบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอริยสาวก ก็จะต้องรู้จักตัวของตนเองตามความเป็นจริงว่า ท่านสามารถที่จะเอาอย่างท่านพระอนุรุทธะได้หรือไม่ เพราะว่าปัญญาจะต้องรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงที่สะสมมา จึงจะละการยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

๓. ความหมายในมหาสติปัฏฐานสูตรนั้น แต่ละคนก็เข้าใจกันไปคนละแง่คนละทาง ไม่เหมือนกัน คือ ข้อความที่ว่า กายที่เป็นภายในและที่เป็นภายนอก เวทนา จิต และธรรมทั้งที่เป็นภายในและเป็นภายนอก ตามสติปัฏฐานจริง ๆ นั้น มีความหมายว่าอย่างไร ที่เป็นภายใน เป็นภายนอก

ส. ตามปกติ เวลาที่สติยังไม่เกิด ก็รู้ว่า กายที่ตัวเป็นภายใน และกายของบุคคลอื่นเป็นภายนอก เพราะฉะนั้น เวลาที่สติจะระลึกถึงลักษณะของกายก็ตามที่เคยรู้ ไม่ว่าจะเป็นกายที่ปรากฏที่ตัวซึ่งเป็นภายใน สติก็จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงได้ ถ้ามีการกระทบสัมผัสกายอื่นภายนอกซึ่งเคยรู้ว่าเป็นกายอื่น ไม่ใช่กายของเราที่เป็นภายใน สติก็สามารถที่จะเกิดระลึกถึงลักษณะสภาพที่แท้จริงที่ปรากฏทางกายได้ สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา เคยมีความเข้าใจว่า เป็นของเราเป็นภายใน เป็นของคนอื่นเป็นภายนอก แต่เวลาที่สติระลึก ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง

ถ. และเวทนาที่เป็นภายนอกนั้น ได้แก่อะไร

ส. เวทนาของคนอื่น เวลาที่เขาโกรธ เวลาที่เขาไม่พอใจ เวลาที่เขาเศร้าโศก เวลาที่เขาดีใจ ไม่เคยยึดถือเวทนาเหล่านั้นว่าเป็นเวทนาของเราเลย ในขณะที่นั้นก็ให้ระลึกในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ในขณะที่กำลังรู้อย่างนั้น

ถ. หมายถึงว่า เป็นเวทนาของผู้อื่น จิตและธรรมก็เหมือนกัน

ส. เหมือนกัน โดยนัยเดียวกัน

ถ. กายในกาย หรือพิจารณากายที่กายนั้น อาจจะมีบางแห่งที่ยึดถือว่าเป็นไปในทำนองที่ว่าเป็นอัตตาก็ได้ เคยได้ยินเกี่ยวกับการเจริญสติปัฏฐานเหมือนกันเกี่ยวกับกายที่เป็นภายในหรือภายนอก ที่เป็นภายในนั้นท่านถือว่า เป็นกายทิพย์ ที่เป็นกายทิพย์นี้อาจจะไม่เป็นพุทธศาสนา อาจจะเป็นศาสนาอื่นได้ไหม เป็นความเห็นของนักปราชญ์ก่อน ๆ ได้ไหม ที่ว่ากายทิพย์นั้น เขาให้ไปที่สำนักบางแห่ง ถ้าหากไม่เชื่อก็ให้ไปดูเถอะ ไปปฏิบัติดู แล้วท่านจะเห็นกายที่เป็นภายในและเป็นภายนอกได้ ก็เป็นเรื่องความเห็นของผู้ที่นับถือพุทธศาสนา แต่จะเป็นความจริงหรือเปล่า

คำถามอีกสักข้อหนึ่ง คือ การที่เราทำเป็นปกติ หรือว่าทำเป็นปัจจุบันธรรมนั้น ถ้าหากว่าการเดินในอิริยาบถ คือ การเดินจงกรม การเดินจงกรมนั้น เราจะถือว่าเป็นปกติเป็นประจำวันก็ถูกแล้ว แต่อยากจะทราบว่า ที่พระพุทธองค์ได้บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณแล้วก็ตาม พระองค์ก็ยังทรงเดินจงกรม และพระสาวกอื่น ๆ ก็เดินจงกรม

ด้วย อยากจะรู้ว่าการเดินจงกรมของพระสาวก ของพระพุทธองค์ และของผู้ปฏิบัติ ตามนั้นเป็นอย่างไร

ส. การเจริญสติปัฏฐาน เป็นการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้น ปรากฏแล้วเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ไปสร้างขึ้นมารู้ เพราะฉะนั้น ขณะนี้ที่เคยยึดถือว่า เป็นกาย เป็นเวทนา เป็นจิต เป็นธรรม ที่เป็นเรา เป็นภายใน หรือเป็นเขา เป็น ภายนอก เป็นขณะนี้ตามปกติ ไม่ใช่ขณะอื่น ไม่ว่าจะเป็นกายก็ดี เวทนาที่ดี จิตก็ดี ธรรมก็ดี หมายความว่าถึงสภาพที่กำลังปรากฏในขณะนี้ เดียวนี้

กายเดี๋ยวนี้ทิพย์หรือเปล่า เวทนาเดี๋ยวนี้ทิพย์หรือเปล่า จิตเดี๋ยวนี้ทิพย์หรือ เปล่า ธรรมเดี๋ยวนี้ทิพย์หรือเปล่า ตามความเป็นจริงเป็นอย่างไร สติปัฏฐาน คือ ระลึกรู้ในลักษณะสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเพราะมีเหตุปัจจัย จึงได้เกิดขึ้นปรากฏตาม ความเป็นจริงในขณะนี้ ไม่ต้องไปสร้างทิพย์ขึ้นมารู้ นั่นไม่ใช่การเจริญปัญญา นั่น ไม่ใช่การที่จะทำให้ประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ในขณะนั้นตามความเป็นจริงได้

๕๗๖

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะมีความเห็นในเรื่องของการเจริญวิปัสสนาแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ปัญญาซึ่งเป็นสภาพลักษณะปรกติธรรมที่มีจริงนั้น สามารถที่จะเกิดขึ้นประจักษ์แจ้ง รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมตามปกติที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ แต่ถ้าเป็นการรู้อื่น ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงแล้ว ไม่ใช่วิปัสสนา

สำหรับการจงกรม หรือเดินจงกรม อิริยาบถของคนเราตามปกติจะพ้นไปจากนั่ง นอน ยืน เดินไม่ได้ จะคลาน จะคู้ จะเหยียด นั้นก็ปลีกย่อยออกไป อิริยาบถใหญ่ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน ในวันหนึ่ง ๆ แต่ละท่านก็คงจะสังเกตตัวของท่านได้ว่าท่านมีอิริยาบถใดมาก บางอาชีพหรือเกือบจะทุกอาชีพทีเดียว นั่งมาก บางอาชีพอาจจะยืนมาก หรือบางท่านก็อาจจะเดินมาก ก็เป็นเรื่องของแต่ละท่านซึ่งเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน เจริญสติปัฏฐานระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เพราะเหตุว่าปัญญาสามารถที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจได้

เพราะฉะนั้น เมื่อทราบถึงชีวิตปกติตามความเป็นจริงว่า นั่งบ้าง นอนบ้าง ยืนบ้าง เดินบ้าง จะไม่สงสัยเลยในเรื่องที่พระผู้มีพระภาคก็จะต้องทรงนั่งบ้าง นอนบ้าง ยืนบ้าง เดินบ้าง และเวลาที่พระผู้มีพระภาคเสด็จไปสู่สถานที่ต่าง ๆ เป็นการเสด็จจาริกไปสู่สถานที่ต่าง ๆ แต่ภายในพระวิหารเชตวัน จะให้พระองค์เพียงนั่ง หรือนอน หรือยืน โดยไม่เดิน เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ภายในพระวิหารเชตวัน พระผู้มีพระภาคก็ทรงเดินด้วย เป็นการจงกรมหมายความว่า ไม่ได้เสด็จจาริกไปสู่สถานที่อื่น ก็เป็นปกติ เพราะว่าบางท่านนั่งมากก็จะรู้สึกอึดอัด นอนมากก็จะรู้สึกไม่ค่อยสบาย อิริยาบถทั้ง ๔ นี้ ถ้าเป็นไปได้ ก็ควรจะ

เสมอกัน หรือนอนน้อยที่สุด ก็ไม่เป็นอะไรเลย ท่านที่ถืออุตงค์ ท่านไม่นอนเลย แม้หลับก็นั่ง ไม่นอน

แล้วแต่ว่าอิริยาบถใดเป็นอิริยาบถที่เหมาะสม ที่ควรกว่าอิริยาบถอื่น นั่งควรกว่านอน เดินควรกว่านั่ง ในด้านของประโยชน์ เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคไม่ได้เสด็จจาริกไปสู่สถานที่อื่น พระองค์ก็ทรงมีอิริยาบถเดินด้วย ซึ่งเป็นการเดินไปมา ในขณะนั้นก็เรียกว่า จงกรม จงกม คือ การก้าวไปเป็นลำดับ ซึ่งหมายความว่า การเดิน แต่ถ้าไม่ศึกษาให้เข้าใจโดยละเอียด ก็เข้าใจผิดว่า เวลาจะเจริญวิปัสสนา ก็จะต้องลุกขึ้นมาเดินจงกรม นั้นไม่ถูก ไม่เป็นปกติ ไม่ใช่เป็นการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งปัญญาสามารถเกิดขึ้นประจักษ์แจ้งรู้ชัดได้ ไม่ว่าจะในขณะที่นั่ง หรือนอน หรือยืน หรือเดินก็ตาม

ถ. ความปรารถนาที่เป็นไปในธรรมนั้น เป็นกุศลหรืออกุศล ในขณะที่ยังจิตปรารถนาไปในทางอกุศล ก็เป็นอกุศลใช่ไหม

สุ. สภาพของจิตละเอียดมาก และเกิดดับสลับต่อกันอย่างรวดเร็ว เช่น ในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ บางท่านเข้าใจว่า ในขณะที่ยังเห็นนี้ได้ยินพร้อมกันด้วย เพราะฉะนั้น เวลาที่กุศลจิตเกิดสลับกับอกุศลจิตอย่างรวดเร็ว ต้องอาศัยสติเท่านั้นที่จะระลึกได้ว่า ขณะใดเป็นกุศล ขณะใดเป็นอกุศล

ถ. ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งปรารถนาพระโพธิญาณ หรือพระโพธิสัตว์ หรือพระพุทธเจ้าก็ตามที จะเป็นอกุศลได้ไหม

สุ. ถ้าเป็นความปรารถนาเพื่อที่จะช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์จริง ๆ นั้นเป็นกุศล แต่ถ้าปรารถนาเพราะเห็นว่า มีคนเคารพยกย่องมากมายเหลือเกิน อยากจะได้สักการะ ความเป็นใหญ่อย่างนั้นบ้าง ก็ไม่ใช่กุศล

เพราะฉะนั้น สภาพจิตของแต่ละคนก็ต่างกันไป แล้วแต่ว่าขณะนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล ต้องอาศัยสติเกิดขึ้นระลึกถึงตามความเป็นจริง ไม่ใช่จะกล่าวว่าเป็นกุศลเหมือนกันหมด เพราะเหตุว่าความปรารถนานี้ก็ยังต่างกันไป บางท่านปรารถนาจริง ๆ ที่จะให้ปัญญาสามารถที่จะบรรลุถึงขั้นที่จะอนุเคราะห์บุคคลอื่นให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

ด้วยการบรรลุถึงขั้นคุณธรรมที่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยตนเอง แต่บางท่านเห็นความยิ่งใหญ่ เห็นสักการะใหญ่ เห็นลาภใหญ่ ก็อาจจะมี ความปรารถนาอย่างนั้น เพราะฉะนั้น เรื่องของจิตเป็นเรื่องละเอียดมาก ต้องเป็นสติที่ระลึกถึงลักษณะสภาพของจิตเท่านั้นที่จะรู้ว่า เป็นกุศลหรืออกุศลอย่างไร

ถ. เรื่องจงกรม ที่อาจารย์ว่าถูกแล้ว คือ คำว่า จงกรม ภาษาบาลี จงกม มีบางสำนักบอกว่า เจริญวิปัสสนาต้องเดินจงกรมเท่านั้น ท่านนี้ ชี้แจงว่า ต้องเดินกันเป็นนิจสินเลย และจึงไปนั่งวิปัสสนา ความจริงคำว่า เดินจงกรม ต่างกับเดินธรรมดา คือ เดินอย่างผม เดินจากบ้านมาวัดมหาธาตุ ฯ จะกลับก็เย็น ส่วนเดินจงกรมนั้นเดินไป ๆ มา ๆ อีกนัยหนึ่ง การเดินจงกรมเป็นการออกกำลังกาย เราจะเห็นได้อย่าง พระพุทธเจ้า ท่านสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว บางครั้งท่านก็เดินจงกรม ยกตัวอย่างเมื่อทรมานชฎิล ท่านก็เดินไปเดินมา ไม่ใช่ว่าท่านจะเจริญวิปัสสนาให้สำเร็จมรรคผลอะไรอีก ในเมื่อท่านสำเร็จแล้ว อีกครั้งหนึ่ง เมื่อทำยมกปาฏิหาริย์ ขึ้นไปบนยอดมะม่วงแล้ว ท่านก็เดินไปเดินมา นั่นก็เรียกว่า จงกรม

จงกรม คือ การเดินชนิดหนึ่ง เรียกว่า เดินไปเดินมา ต่างกับที่เดินไปแล้วไม่กลับ หรือว่าจะกลับก็เป็นเวลานาน

บางสำนัก จะนั่งวิปัสสนาต้องเดินจงกรมเสียก่อน ท่านนั้น ท่านนี้ รู้ลึกเป็นพิธี ต้องเอาเท้าลงก่อน ลงเดินต้องขยับอย่างนั้นอย่างนี้ มาจากไหนผมก็ไม่รู้หรอก แต่ที่พระผู้มีพระภาคท่านทำ หมายความว่า ท่านคอยใครต่อใคร ก็เดินจงกรม เช่น คอยรับพระยศกุลบุตร คอยรับอนาถปิณฑิกะ ทำยมกปาฏิหาริย์ เดินไปเดินมาบนยอดมะม่วง ก็มีเท่านี้ ไม่ใช่เรื่องสำคัญอะไรสำหรับการเจริญวิปัสสนา

สุ. ขอบพระคุณท่านผู้ฟังที่ได้กรุณาแสดงความคิดเห็น ความหมายของ ศัพท์ในภาษาบาลี ท่านผู้ฟังเขียนถามมาข้อหนึ่ง มีข้อความว่า

ขอเรียนถามว่า ขณะนั่งก็ดี นอนก็ดี กำหนดว่า นั่งหนอ ถูกหนอ หมายถึง ก้นถูกพื้นแล้วมีอาการเกร็ง ประจวบยืนยันว่า กำลังถูกอยู่ อาการนั้นเรียกอะไร เรียกสติเกิดหรือเปล่า

ไม่ทราบทำอะไรจึงไม่รู้ ว่า สติเกิดหรือเปล่า เจริญวิปัสสนา หรือว่าเจริญสติ หรือว่าทำอะไรก็ไม่ทราบ จึงได้สงสัยว่า สติเกิดหรือเปล่า

การเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่ว่าเจริญโดยการไม่รู้ หรือว่าเมื่อไม่รู้อะไรก็เจริญได้ ไม่ใช่อย่างนั้น ถ้าไม่รู้ลักษณะของสติแล้ว อบรมเจริญสติปัฏฐานไม่ได้

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่น ปัญญาที่จะเกิดขึ้นต้องเกิดขึ้นเป็นลำดับ ตั้งแต่ขั้นของการฟังแล้วเข้าใจ ถ้าไม่ฟังมาก่อน ก็ยากเหลือเกินที่จะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรม โดยละเอียดถึงขั้นการเจริญสติปัฏฐาน เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะอบรมเจริญสติปัฏฐาน หรือก่อนที่จะสติจะได้ จะต้องมีการฟัง และพิจารณาสิ่งที่ได้ยินได้ฟังเรื่องของสภาพธรรมที่เป็นสติเสียก่อนว่า สติคืออะไร มีสติขั้น สติขณะใดเป็นไปในทาน เป็นไปในศีล เป็นไปในความสงบ เป็นไปในขั้นของสติปัฏฐาน ซึ่งระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ไม่ติดปกติ

นี่ติดปกติหรือเปล่าที่ว่า ขณะนั่งก็ดี นอนก็ดี กำหนดว่า นั่งหนอ ถูกหนอ หมายถึงกันถูกพื้นแล้วมีอาการเกร็ง ประคองยืนยันว่า กำลังถูกอยู่ นี่ติดปกติ หรือว่าตามปกติ อาการเกร็งนี้ เดี๋ยวนี้เกร็งหรือเปล่า เดี๋ยวนี้ไม่เกร็ง เป็นธรรมชาติ เป็นปกติ อบรมเจริญปัญญาเพื่อที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล โดยไม่เกร็ง จึงจะเป็นปัญญาจริง ๆ ถ้าติดปกติเมื่อไร และคิดว่ารู้ความจริงแล้ว ขณะเป็นปกติจะไม่สามารถรู้ความจริงได้

เพราะฉะนั้น ที่จะเป็นปัญญาที่จะรู้ความจริงนั้น คือ รู้ความจริงตามปกติ อย่าลืมนึกว่า ตามปกติ ในขณะนี้เป็นปกติอย่างไร สิ่งที่ยาก คือ ปัญญาจะต้องประจักษ์แจ้งแทงตลอดรู้ชัดในความเป็นธรรมชาติที่ปรากฏตามปกติเดี๋ยวนี้ ไม่ติดปกติเลย นั่นจึงจะเป็นปัญญาจริง ๆ

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ต้องเป็นปกติ ไม่มีการเกร็ง ไม่มีการติดปกติ ถ้าเกิดเกร็ง เกิดติดปกติขึ้น ไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงเสียแล้ว เพราะฉะนั้น จึงได้เกิดสงสัยว่า ขณะนั้นเป็นสติหรือเปล่า นี่ไม่ใช่ปัญญา ปัญญาจะต้องเริ่มขึ้นจากการรู้ว่า ขณะใดมีสติ ขณะใดหลงลืมสติ ต้องสามารถที่จะรู้

ความต่างกันของขณะที่มีสติกับขณะที่หลงลืมสติเสียก่อน แม้ว่าสติจะเกิดไม่มาก ไม่บ่อยครั้ง ก็ไม่เป็นไร เพราะเหตุว่าเป็นความเห็นถูกในลักษณะของสติ จึงสามารถที่จะรู้ว่า ขณะใดมีสติ ขณะใดหลงลืมสติ นี่สำคัญที่สุด

แม้จะคิดว่า เกร็งเสียนาน รู้เสียมาก แต่ผิดปกติทั้งหมด เสียเวลามากที่สุด ขณะนั้นไม่ได้เกิดปัญญาที่จะรู้ว่าเป็นสติหรือเปล่า เพราะวากำลังผิดปกติจึงไม่รู้ นี่เป็นเรื่องที่สำคัญมาก คือ ความเข้าใจต้องเกิดขึ้นตามลำดับขั้น อย่ารีบร้อนที่จะไปให้มีสติมาก ๆ และก็ผิด ๆ เพราะวามผิดปกติ เกร็ง ๆ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย นอกจากเป็นความเข้าใจผิด เมื่อสะสมความเข้าใจผิดมากขึ้น ๆ ก็ขึ้นกับการปฏิบัติผิด ขึ้นกับการที่จะเข้าใจผิดอย่างนั้น ยากต่อการที่จะไถ่ถอนให้เห็นว่า นั่นไม่ใช่ปัญญาจริง ๆ ปัญญาจริง ๆ ต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ตามปกติจริง ๆ

มีชาวต่างประเทศท่านหนึ่ง ท่านเป็นผู้ที่สนใจฝึกฝนในการเจริญวิปัสสนา และท่านก็ไปสู่นักที่สงบแห่งหนึ่ง ห่างไกลจากพระนคร และก็ปฏิบัติอยู่เป็นเวลานานพอสมควร เมื่อกลับมาใช้ชีวิตประจำวัน เวลาที่เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส สภาพธรรมที่เป็นอิฏฐารมณ์บ้าง อนิฏฐารมณ์บ้าง ตามเหตุตามปัจจัยตามปกติ ท่านก็เกิดความไม่สงบ เกิดความไม่พอใจ เพราะว่าช่างไม่เหมือนกับขณะที่ท่านอยู่ในสถานที่ซึ่งสงบเป็นสำนักปฏิบัติที่ห่างไกลจากกรุงเทพ ฯ แต่ท่านเคยสะสมอบรมความเห็นถูกมาที่จะเกิดเฉลียวใจรู้ได้ว่า การปฏิบัติอย่างนั้นผิดเสียแล้ว เพราะว่าไม่สามารถที่จะเป็นปัจจัยให้ปัญญาเกิดขึ้นระลึกรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมขณะใด ขณะนั้นสงบ สติระลึกรู้พร้อมกับความสงบ ไม่หวั่นไหว เพราะรู้ว่าลักษณะนั้นก็เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ถ้าปัญญาเกิดเมื่อไร สงบเมื่อนั้น แต่ถ้าสติไม่เกิด ปัญญาไม่รู้ จะปรากฏความไม่สงบ เพราะไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ข้อปฏิบัติที่สามารถจะทำให้สงบได้จริง ๆ คือ ข้อปฏิบัติที่สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม และปัญญารู้ว่าลักษณะนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ไม่ใช่ตัวตน ในขณะที่นั้นจะไม่หวั่นไหวในอริยสัจธรรม หรืออริยสัจธรรมที่ปรากฏตามเหตุตามปัจจัยตามความเป็นจริง

ท่านที่พอใจในความสงบในบางสถานที่ ท่านจะติด และคิดว่าท่านมีความสงบมาก แต่ความสงบเหล่านั้นไม่เป็นผลเลยกับชีวิตปกติประจำวันของท่าน เพราะชีวิตปกติประจำวันมีการรับกระทบอริยสัจธรรมและอริยสัจธรรม เมื่อท่านไม่เคยอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ย่อมไม่มีความสงบ จิตใจย่อมหวั่นไหวไป แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติซึ่งไม่ใช่ปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้น ไม่สามารถทำให้เกิดความสงบได้

ถ. จดหมายเมื่อครู่นี้ที่อาจารย์นำมาอ่าน คือ ผมคิดว่าคนทั่วโลกเวลานี้ นิยมกันแบบนี้ เห็นว่าผู้ใดปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ก็อยากได้ดี เลยปฏิบัติตาม เช่น ทุกวันนี้มีหนังสือต่าง ๆ ที่เป็นประวัติของมหาบุรุษ เช่น นโปเลียน เป็นต้น ที่ท่านเก่งกล้าสามารถอะไรต่าง ๆ เขียนออกมาขายดิบขายดี อ่านแล้ว ผู้อ่านก็อยากจะปฏิบัติตาม แต่จะปฏิบัติได้หรือไม่ได้ ก็เป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติ ส่วนมากเห็นใครปฏิบัติแล้วได้ดี มักคิดจะปฏิบัติตาม

ส. ได้ดี ได้อะไร

ถ. เช่น นโปเลียน เขาได้เป็นใหญ่เป็นโต มีอำนาจอย่างนี้ ถ้าฝ่ายทางธรรม ดีของธรรมก็อีกอย่างหนึ่ง

ส. เป็นอย่างไร

ถ. ได้ปัญญา ได้คุณธรรมต่าง ๆ ถือว่าได้ดีเหมือนกัน

ส. รู้ได้อย่างไรว่า เขาได้ดี

ถ. เช่น ท่านพระอนุรุธะ ท่านก็เป็นพระอัครสาวก ได้หุทิพย์ ตาทิพย์ อย่างนี้ก็เป็นคุณธรรมความดีของท่าน อย่างนี้พระผู้มีพระภาคก็ตีตรารับรอง

ส. นอกจากท่านพระอนุรุธะ พระสาวกอื่น ๆ ที่เป็นคฤหัสถ์ ทำไมไม่เอาอย่าง ในเมื่อชีวิตจริงของท่านเป็นคฤหัสถ์ ก็ควรเอาอย่างพระอริยเจ้าที่เป็นคฤหัสถ์

หรือว่าท่านจะเอาอย่างพระอริยเจ้าที่ทรงคุณธรรมสูง ซึ่งท่านไม่มีโอกาสที่จะบรรลุถึงคุณธรรมของท่านเหล่านั้นเลย

ถ. ก็เป็นธรรมดาของคนทั่วไป เพราะว่าของคุณธรรมของคฤหัสถ์ เช่น พระโสดาบัน ก็ยังไม่ใช่คุณธรรมที่สูงสุด

ส. แต่ชีวิตของบุคคลนั้นจริง ๆ เป็นคฤหัสถ์อยู่ ทำไมไม่เจริญอบรมที่จะให้ถึงคุณธรรมของพระอริยเจ้าในเพศของคฤหัสถ์ ถ้าท่านผู้นั้นเป็นพระภิกษุแล้ว การที่จะสะสมบารมีให้บรรลุคุณธรรมถึงท่านพระอนูรุธะ ท่านก็ต้องสะสมคุณธรรมอีกมากทีเดียว เป็นอภยาศัยจริง ๆ ต้องรู้จักตัวเองตามความเป็นจริงว่า ท่านต้องการอะไร ต้องการจะเป็นเช่นท่านพระอนูรุธะ ก็เป็นไปได้ในวันหนึ่ง แสนไกล

ถ. ความต้องการอาจจะพุดยาก เพราะเหตุว่าไหน ๆ ต้องการแล้ว ก็ต้องให้สูงสุดเลย

๕๗๗

ส. เพราะฉะนั้น ต้องแยกกัน ระหว่างการอบรมเจริญสติปัฏฐานในเพศบรรพชิตกับในเพศคฤหัสถ์ และในความปรารถนาที่จะเป็นเพียงพระอริยสาวกชั้นธรรมดา หรือว่าปรารถนาที่จะเป็นพระอริยสาวกชั้นพระมหาสาวก เช่น ท่านพระอนุรุทธะ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับเหตุ ต้องให้ตรงกัน

ถ. แน่นนอน ผลต้องมาจากเหตุ เป็นเรื่องธรรมดาามาก ซึ่งข้อปฏิบัติพระพุทธองค์ก็สั่งสอนให้ปฏิบัติตาม บางคนเมื่อได้ยินคำสอนของพระผู้มีพระภาคให้ปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้น เมื่อพระพุทธองค์ปฏิบัติอย่างไร ก็ปฏิบัติตามอย่างนั้น

ส. พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมทั่วไปกับทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต และพระธรรมที่ทรงแสดงให้ปฏิบัติเสมอกัน คือ การเจริญอบรมมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นสติปัฏฐาน แต่ว่าสำหรับบรรพชิตนั้น พระภิกษุที่ท่านมีอุปนิสัยในการอบรมเจริญคุณธรรมขั้นที่สูงกว่าคุณธรรมเพียงพระสาวกธรรมดา พระองค์ก็ทรงแสดงตามอุปนิสัยของสาวกเหล่านั้น ไม่ใช่พระองค์นำเอาข้อปฏิบัติของบรรพชิตมาแสดงให้ฆราวาสปฏิบัติตาม

ถ. เข้าใจลำบาก คือ บางครั้งพระผู้มีพระภาคก็สอนธรรมทั่ว ๆ ไปว่า ให้ภิกษุในธรรมวินัยนี้ นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง เจริญสติเฉพาะหน้า ลมหายใจออกก็รู้ เข้าก็รู้ แบบนี้พระพุทธองค์ก็ทรงสอนให้พุทธบริษัททั่วไปปฏิบัติ

ส. ต้องศึกษาโดยละเอียดว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมเรื่องการนั่งคู้บัลลังก์กับใคร กับพระเจ้ามahanama ซึ่งเป็นพระอริยสาวกคฤหัสถ์ พระเจ้ามahanamaกราบทูลถามว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปสู่อื่นแล้ว ท่านควรจะทำปฏิบัติอย่างไร พระผู้มีพระภาคตรัสให้พระเจ้ามahanama เจริญอนุสติ ไม่ใช่ว่านั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงอะไรเลย

ถ. ผมไม่ได้สังเกต แต่ว่ามีหลายแห่งที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง

ส. เพราะฉะนั้น ต่อไปนี้ขอให้ละเอียดยะแยะกว่า พระธรรมที่ทรงแสดงกับ บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ กับอุบาสกอุบาสิกาต่าง ๆ ทรงแสดงอย่างนี้หรือเปล่า มีฉะนั้น จะกลายเป็นว่า ผู้มีพระภาคไม่ทรงทราบอุปนิสัยที่ต่างกันของคฤหัสถ์กับบรรพชิต

ถ. เท่าที่ผมรู้ มีหลายคนที่จะปฏิบัติตามพระผู้มีพระภาค เพราะพระผู้มีพระภาคตรัสให้ปฏิบัติตามคำสอน พระผู้มีพระภาคตรัสรู้ที่ได้ต้นโพธิ์ นั่งคู้บัลลังก์ เพราะฉะนั้น ถ้าใครจะอยากรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็ต้องนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง คนที่ปฏิบัติแบบนี้มีทั่วไป จดหมายฉบับเมื่อครั้งนี้ เขาต้องการอยากได้ เห็นว่าใครปฏิบัติได้ดี ก็อยากจะปฏิบัติตาม

ส. อยากจะทราบว่า ได้ดีของคนนั้นคืออะไร รู้ได้อย่างไรว่าได้ดี

ถ. ก็เช่นท่านมหาสาวก ท่านได้หุทิพย์ ตาทิพย์

ส. ท่านมหาสาวกท่านเกร็งหรือเปล่า

ถ. คิดว่า คงจะไม่เกร็ง

ส. เมื่อท่านไม่เกร็ง เรามาเกร็งทำไม

ถ. ขอประทานโทษเถิดครับ ผมเป็นเจ้าของจดหมายฉบับนี้ ที่เขียนมาไม่มีอะไรมาก คือ เพื่อให้รู้ปริยัติบ้างเล็กน้อย ๆ และเพื่อจะปฏิบัติตามเท่าที่จะทำได้ เท่านั้น ไม่ได้มุ่งหมายที่จะทำอะไรให้ลงตัวไปหมด นี่เป็นคาถาของหลวงพ่อดโตที่ท่านให้ไว้ที่นิยมใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไปในเมืองไทย ผมขอใช้เพียงว่าให้เป็นอุปนิสัย ขอเพียงเท่านี้ ถ้าไปหมายมันมากจะกลายเป็นเรื่องไม่ดีไป ผมขอว่าอย่างนี้

ส. คงจะพิจารณาได้ว่า การอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น ควรจะเป็นการอบรมปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตามปกติ ต้องอบรมจนกว่าปัญญาที่รู้ชัดจะเกิดขึ้นได้ ไม่ใช่รู้อื่น

ขอย้อนกลับมาถึงปัญหาเมื่อครั้งนี้ เพื่อความแจ่มแจ้ง ควรที่จะได้พิจารณาว่า ถ้าการปฏิบัติใดทำให้เกิดเกร็งซึ่งเป็นการผิดปกติขึ้น คนอื่นอยากจะปฏิบัติไหม อยากจะเกร็งตาม ๆ กันไป หรือพอรู้ว่าเกร็งอย่างนี้ ก็ไม่เอาแล้ว ไม่ใช่ของจริง ไม่ใช่ปกติ ไม่ใช่ธรรมดา ไม่ปฏิบัติดีกว่า เพราะว่าไม่ใช่การรู้สภาพธรรมตามความเป็น

ความจริง เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาวิจยธรรมข้อปฏิบัติว่า ท่านจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร

สำหรับการปฏิบัติของท่านที่เขียนมาว่า ขณะนั่งก็ดี นอนก็ดี กำหนดว่า นั่ง หนอ ภูหนอ หมายถึงกันถูกพื้นแล้วมีอาการเกร็ง ประดุจยืนยันว่า กำลังถูกอยู่ อาการนั้นเรียกอะไร เรียกว่าสติเกิดหรือเปล่า

นั่งหนอ เป็นความคิดนึกใช่หรือไม่ ใช่ เพราะฉะนั้น ขณะนั้นไม่รู้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ภูหนอ เป็นความคิดนึก คิดว่า ภู คิดว่า หนอ ในขณะนั้น ไม่ใช่การรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่สติปัฏฐาน

ในขณะที่คิด ไม่ว่าจะคิดเรื่องอะไรก็ตาม ตามปกติ ตามความเป็นจริง แม้ในขณะนี้ สติปัฏฐาน คือ ระลึกได้ รู้ว่าสภาพคิดนึกก็เป็นเพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่เห็น ไม่ใช่ได้ยิน ไม่ใช่ได้กลิ่น ไม่ใช่ได้รส ไม่ใช่ได้สัมผัส ไม่ใช่ได้รู้ แต่เป็นลักษณะของจริง เป็นสภาพธรรมที่คิด รู้ในเรื่องที่กำลังคิด และวันหนึ่ง ๆ คิดกันมากเหลือเกิน แต่สติไม่ค่อยจะระลึกได้ว่า ขณะที่คิดนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่มีจริงอย่างหนึ่งซึ่งกำลังรู้เรื่อง รู้คำที่คิด

บางท่านคิดว่า ความคิดกันปัญญา ถ้าท่านคิดอย่างนี้ ทำไม่การเห็นไม่กัน ปัญญาบ้าง การเห็นก็เป็นของจริงที่ปรากฏ การเห็นเป็นสภาพธรรมที่มีจริง เป็นสภาพธรรมที่รู้ที่ปรากฏ ชันใด สภาพที่คิดนึกก็เป็นของจริง เป็นสภาพธรรมที่คิด รู้เรื่องที่ กำลังคิดในขณะนั้น ชันนั้น

ถ้าความคิดจะกันไม่ให้ปัญญาเกิดขึ้น การเห็นเดี๋ยวนี้ไม่กันหรือ ซึ่งการเห็นก็เห็นตลอดเวลาเหมือนกันในขณะนี้ สัมผัสกันจนกระทั่งไม่ปรากฏว่าเห็นดับไป และในขณะที่เห็น บางทีก็คิดเป็นเรื่อนั้นเรื่อนี้ เพราะฉะนั้น ความคิดไม่ใช่กัน สติสามารถระลึกถึงลักษณะที่คิด รู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่รู้เรื่อง รู้คำ รู้ความหมายของสิ่งที่ปรากฏ และสภาพรู้ นั้น ๆ ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนด้วย

ทราบใดที่สติยังไม่เกิดขึ้นระลึกได้ว่า สภาพที่คิดไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่มีจริงซึ่งรู้เรื่องต่าง ๆ รู้คำต่าง ๆ ทางใจ ถ้าสติไม่เกิด ปัญญาไม่สังเกต ไม่รู้ อย่างนี้ ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้

เช่นเดียวกับทางตา ในขณะที่เห็นและสติไม่เกิด ไม่ระลึก ไม่รู้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่รู้สึ้นวณณะต่าง ๆ ที่ปรากฏทางตาเท่านั้น ถ้าสติไม่ระลึกอยู่ในขณะที่เห็น ดับกิเลสไม่ได้ ถ้าสติไม่ระลึกอยู่ในขณะที่คิด ดับกิเลสไม่ได้ เพราะฉะนั้น จะต้องพิจารณาว่า ขณะที่กำลังกำหนดว่า นั่นหนอ ไม่ได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ในขณะที่เห็น เพราะว่าขณะนั้นเป็นสภาพที่คิดถึงคำว่า นั่น คิดถึงคำว่า หนอ สภาพที่คิดในขณะที่เห็นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ก่อน ไม่ใช่หลัง ไม่ใช่เห็น ไม่ใช่ได้ยิน แต่เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งรู้เรื่อง รู้คำที่คิดในขณะที่เห็น

การเจริญปัญญาต้องละเอียด และต้องมีลักษณะจริง ๆ ของสภาพธรรมปรากฏให้รู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าเป็นสภาพธรรมที่มีลักษณะต่างกัน ไม่ใช่สภาพธรรมอย่างเดียวกัน

เรื่องของการเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก โดยเฉพาะในเรื่องของจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นการระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตเป็นปกติในชีวิตประจำวัน การที่จะระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตที่เกิดปรากฏสืบต่อกันในวันหนึ่ง ๆ ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่ละเอียดและสลับซับซ้อนมากมายเหลือเกิน ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตซึ่งเป็นไปในวันหนึ่ง ๆ จะไม่ทราบเลยว่า แต่ละท่านสะสมพอกพูนกิเลสไว้มากมายแค่ไหน ถ้าสติเกิดขึ้นระลึกก็จะทราบได้ว่า อกุศลมากหรือว่ากุศลมาก ในวันหนึ่ง ๆ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นกิเลสมากมายสักแค่ไหน ทุก ๆ ขณะที่เห็น ที่ได้ยิน ที่ได้กลิ่น ที่ได้ลิ้มรส ที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส

ในขณะที่ ถ้าสติจะระลึกรู้ลักษณะของจิต พอจะบอกได้ไหมว่า จิตขณะนี้เป็นอย่างไร ถ้าสติระลึกรู้ลักษณะของจิตที่กำลังเห็น เป็นสภาพธรรมที่เห็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา นี่คือ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถ้าระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมที่กำลัง

ได้ยินเสียงที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ขณะนั้นก็เห็นสภาพของจิต เป็นจิตตานุปัสสนา-สติปัฏฐานที่กำลังรู้เสียงที่ปรากฏ บางคนอาจจะคิดนี้กล່องลอยไปในวันหนึ่ง ๆ มากมายหลายเรื่องทีเดียว บางท่านกล่าวว่า เวลาที่ฟังรายการธรรมทางวิทยุ พอฟังได้หน่อยหนึ่ง ก็กล່องลอยไปแล้ว ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน ก็ระลึกได้ว่าขณะนั้นเผลอไป ไม่ได้ฟังเสียแล้ว ก็ฟังใหม่ ประเดี๋ยวก็กล່องลอยไปอีก แต่ถ้าไม่ใช่ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ล່องลอยไปไม่ทราบว่ามันละเท่าไร และไปทางไหนบ้าง ก็ไม่รู้ตัวเลยว่า ขณะนั้นล่งลอยไปไกลจากทางตาที่กำลังเห็น ทางหูที่กำลังได้ยิน ทางจมูกที่กำลังได้กลิ่น ทางลิ้นที่กำลังลิ้มรส ทางกายที่กำลังกระทบสัมผัส หรือทางใจที่กำลังรู้เรื่องรู้ความหมายของสิ่งที่ปรากฏ ซึ่งขณะนั้นก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า เรื่องของจิตเป็นเรื่องที่ละเอียดและสลับซับซ้อนมาก แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะไปบังคับจิตชนิดนั้น ๆ ไม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งการที่อกุศลธรรมทั้งหลายจะละคลายบรรเทาเบาบางลงไปได้ ก็ด้วยการรู้สภาพธรรมที่แท้จริง ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ปรากฏเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าจะพยายามบังคับจิต แต่ว่าสติจะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย และไม่สามารถที่จะบังคับบัญชาให้อยู่ในความต้องการได้เลย ไม่มีใครที่จะไปยับยั้ง หรือว่าบังคับบัญชาสภาพธรรมที่เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัยได้

มีภิกษุชาวต่างประเทศรูปหนึ่ง ท่านได้เล่าถึงมิตรสหายชาวต่างประเทศของท่านให้ฟังว่า ท่านพยายามที่จะให้เขาเห็นว่า ชีวิตเป็นทุกข์ แต่ชีวิตของท่านเหล่านั้นก็เป็นชีวิตที่สะดวกสบาย สุขสำราญ เพลิดเพลินมาก เพราะฉะนั้น มิตรสหายชาวต่างประเทศของท่านจึงไม่ยอมที่จะเห็นว่า ชีวิตเป็นทุกข์ แต่ว่าความรู้ความเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงซึ่งเกิดดับ ไม่ใช่ตัวตน และเห็นตามความเป็นจริงว่าสภาพธรรมซึ่งเกิดดับนั้นเป็นทุกข์ ไม่ใช่เป็นการไปทรมานตัวให้เป็นทุกข์ ไม่ใช่ว่าใครที่มีชีวิตสุขสบายแล้ว จะต้องไปเปลี่ยนชีวิตให้ลำบากจึงจะเห็นทุกข์ ไม่ใช่อย่างนั้น

ชีวิตของใครมีปัจจัยที่จะเป็นอย่างไร แล้วแต่เหตุปัจจัยที่ได้กระทำมาต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้น แต่ละคน แต่ละชีวิต จะมีชีวิตอย่างไรก็ตาม สติสามารถที่จะเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏว่า ไม่ใช่ตัวตน แม้แต่ความรู้สึกเป็นสุข ความสนุก ความรื่นเริง ความเพลิดเพลินต่าง ๆ ก็เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ซึ่งถ้าสติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้นว่า ไม่ใช่ตัวตน ปัญญาที่รู้ความจริงนั้น ไม่เป็นทุกข์เลย

อกุศลมีกิจที่กระทำให้เป็นทุกข์ แต่ว่าปัญญาที่รู้ความจริงของสภาพธรรมไม่เป็นทุกข์ ขณะใดที่รู้ว่าสภาพธรรมที่ปรากฏไม่ใช่ตัวตน เช่น ในขณะที่กำลังเห็น เป็นแต่เพียงสภาพที่กำลังรู้สิ่งปรากฏทางตาเท่านั้นตามความเป็นจริง จะเป็นทุกข์ได้อย่างไร จะมีความทุกข์ได้อย่างไร ในเมื่อเป็นความรู้ตามความเป็นจริงว่า สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาโดยสภาพธรรมที่แท้จริงแล้วไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพรู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเท่านั้น ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ แล้ว ไม่เป็นทุกข์แน่นอน

เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นทุกข์ขึ้น ไม่ใช่เพราะรู้ความจริง แต่เป็นเพราะกิเลสที่ติดข้องในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏและเคยยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวตน เป็นของเรา เป็นตัวตนของเรา ถ้ามีความเสียดาย เพราะเหตุว่าเคยยึดถือสภาพธรรมนั้นว่าเป็นตัวตน เป็นเรา เป็นของเรามาแล้ว ถ้าปัญญาไม่คมกล้า เกิดความเสียดายขึ้น ความเสียดายในขณะนั้นไม่ใช่ปัญญา ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ ไม่เป็นทุกข์เลย ไม่ว่าจะประจักษ์ธรรมซึ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เกิดขึ้นและดับไปตามความเป็นจริง จะมีความรู้สึกว่าเป็นทุกข์ไม่ได้ จะไม่เป็นทุกข์ ตรงกันข้าม จะมีความโล่งใจที่พ้นจากการที่เคยยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏว่า เป็นตัวตน สัตว์ บุคคลได้

แทนที่จะเป็นทุกข์ จะเป็นความโล่งใจ สบายใจ หหมดทุกข์ หหมดห่วง หหมดกังวล เพราะได้ประจักษ์ธรรมตามความเป็นจริงว่า หาความเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล ในสภาพธรรมที่ปรากฏไม่ได้

ไม่ว่าใครจะมีชีวิตอย่างไร ไม่เป็นอุปสรรคต่อการอบรมเจริญสติปัฏฐานเลย เพราะว่าไม่ใช่เพียงสติระลึกรู้ชนิดเดียวก็จะประจักษ์สภาพเกิดดับของนามธรรมและ รูปธรรมได้ แต่สติจะต้องระลึกรู้จนทั่วจริง ๆ ไม่ว่าความรู้สึกเป็นสุข ก็จะต้องระลึกรู้ว่า ความรู้สึกนั้นไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงความรู้สึกชนิดหนึ่ง ความรู้สึกนี้ก็มีหลายอย่าง บางครั้งรู้สึกเฉย ๆ ก็เป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง บางครั้งรู้สึกเป็นทุกข์ โทมนัส เสียใจ ก็ เป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง บางครั้งรู้สึกดีใจ เป็นสุข ก็เป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งเท่า นั้นเอง เป็นแต่เพียงลักษณะของความรู้สึกต่าง ๆ กันซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยต่าง ๆ กัน สติจะต้องระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมจนทั่วจนกว่าปัญญาจะรู้ชัดว่า สภาพ นั้น ๆ ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น ในวันหนึ่ง ๆ การอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นไปตามธรรมชาติ ตามปกติ โดยระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยต่าง ๆ กัน ซึ่งแต่ละคนไม่เหมือนกัน และแม้แต่คนเดียวกัน แต่ต่างวาระ ต่างปัจจัย สภาพธรรม ที่เกิดขึ้นปรากฏก็ต่างกันไป สติจะต้องระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏ ตามปกติตามความเป็นจริง โดยที่ไม่ต้องไปเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ว่าใครมีชีวิตที่เป็นสุข สบาย สนุกสนาน รื่นเริง ก็จะต้องไปเปลี่ยนให้เป็นชีวิตที่ลำบากทุกข์ยากเพื่อที่จะได้ เห็นทุกข์ ไม่ใช่อย่างนั้น ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว ไม่สามารถที่จะระลึกรู้สภาพธรรม ตามความเป็นจริงได้

แต่ก็น่าคิด สำหรับบางท่าน ท่านเปลี่ยนชีวิต ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ ปรีณิพพาน แม้พระผู้มีพระภาคเอง หรือพวกโอรสธิดาของเจ้าศากยวงศ์ทั้งหลาย ก็ได้ละ ชีวิตที่สุขสำราญออกบรรพชาอุปสมบทเป็นจำนวนมาก ท่านผู้ฟังคงจะสงสัยว่า ทำไม ท่านจึงกระทำอย่างนั้น ก็เพราะว่าท่านมีเหตุปัจจัยสะสมมาที่จะเป็นอย่างนั้น ก็กระทำ อย่างนั้น ตามความเป็นจริง

๕๗๘

พระวินัยปิฎก จุลวรรค เรื่องมหานามศากยะและอนรุทธศากยะ
ข้อ ๓๓๗ มีข้อความว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ที่อนุปิยนิกมของพวกเจ้ามัลละ
ครั้งนั้น พวกศากยกุมารที่มีชื่อเสียงออกผนวชตามพระผู้มีพระภาคผู้ทรงผนวชแล้ว ฯ

สมัยนั้น มหานามศากยะและอนรุทธศากยะ ทั้ง ๒ เป็นพี่น้องกัน อนรุทธ-
ศากยะเป็นสุขุมาลชาติ เธอมีปราสาท ๓ หลัง คือ สำหรับอยู่ในฤดูหนาวหลัง ๑
สำหรับอยู่ในฤดูร้อนหลัง ๑ สำหรับอยู่ในฤดูฝนหลัง ๑ เธออันเหล่าสตรีไม่มีบุรุษเจือ
ปนบำเรออยู่ด้วยคนตรีตลอด ๔ เดือนในปราสาทสำหรับฤดูฝน ไม่ลงมาภายใต้
ปราสาทเลย

ครั้งนั้น มหานามศากยะคิดว่า บัดนี้พวกศากยกุมารที่มีชื่อเสียงต่างออกผนวช
ตามพระผู้มีพระภาคผู้ทรงผนวชแล้ว แต่สกุลของเราไม่มีใครออกบวชเลย ถ้ากระไร
เราหรืออนรุทธะพึงบวช จึงเข้าไปหาอนรุทธศากยะกล่าวว่า

พ่ออนรุทธะ บัดนี้พวกศากยกุมารที่มีชื่อเสียงต่างออกผนวชตามพระผู้มีพระ-
ภาคผู้ทรงผนวชแล้ว แต่สกุลของเราไม่มีใครออกบวชเลย ถ้าเช่นนั้นน้องจงบวช หรือ
พี่จักบวช

ท่านอนรุทธะกล่าวว่า

ฉันเป็นสุขุมาลชาติ ไม่สามารถจะออกบวชได้ พี่จงบวชเถิด

ท่านมหานามะกล่าวว่า

พ่ออนรุทธะ น้องจงมา พี่จะพำสอนเรื่องการครองเรือนแก่น้องผู้อยู่ครองเรือน
ขั้นต้นต้องให้ไถนา ครั้นแล้วให้หว่าน ให้ไขน้ำเข้า ครั้นไขน้ำเข้ามากเกินไป ต้องให้
ระบายน้ำออก ครั้นให้ระบายน้ำออกแล้ว ต้องให้ถอนหญ้า ครั้นแล้วต้องให้เกี่ยว
ให้ชน ให้ตั้งลอม ให้นวด ให้ส่งฟางออก ให้มัดข้าวลีบออก ให้โปรยละออง ให้ชน
ขึ้นฉาง ครั้นถึงฤดูฝนต้องทำอย่างนี้ ฯ แลต่อไปอีก

ท่านอนุตฺตธะกะกล่าวว่า

การงานไม่หมดสิ้น ที่สุดของการงานไม่ปรากฏ เมื่อไรการงานจักหมดสิ้น
เมื่อไรที่สุดของการงานจักปรากฏ เมื่อไรเราจักขวนขวายน้อย เพียบพร้อมบำเรอด้วย
เบญจกามคุณ

คือ เมื่อไรงานทั้งหลายนี้จะเสร็จเสียที จะได้ไม่ต้องลำบาก จะได้สบาย ๆ ด้วย
เบญจกามคุณ

ท่านมหานามะกล่าวว่า

พ่ออนุตฺตธะ การงานไม่หมดสิ้นแน่ ที่สุดของการงานก็ไม่ปรากฏ เมื่อการงาน
ยังไม่สิ้น มารดา บิดา ปู่ ย่า ตา ยาย ก็ได้ตายไปแล้ว

บรรพบุรุษทั้งหลาย ท่านก็ได้สิ้นชีวิตไปเรื่อย ๆ แต่การงานในโลกนี้ก็ยังไม่ปรากฏ
ว่ามีวันที่จะหมด ทุกคนยังคงต้องประกอบการทำงานต่อไป และบรรพบุรุษทั้งหลายท่าน
ก็จากไปอยู่เรื่อย ๆ

ท่านอนุตฺตธะกล่าวว่า

ถ้าเช่นนั้น พี่จงเข้าใจเรื่องการอยู่ครองเรือนเองเถิด ฉันจักออกบวชละ ฯ

ครั้งนั้น อนุตฺตธะศากยะเข้าไปหามารดา แล้วกล่าวว่า

ท่านแม่ หม่อมฉันปรารถนาจะออกบวช ขอท่านแม่จงอนุญาตให้หม่อมฉัน
ออกบวชเถิด

เมื่ออนุตฺตธะศากยะกล่าวอย่างนี้แล้ว มารดาได้กล่าวว่า

พ่ออนุตฺตธะ เจ้าทั้งสองเป็นลูกที่รักที่พึงใจ ไม่เป็นที่เกลียดชังของแม่ แม้ด้วย
การตายของเจ้าทั้งหลาย แม่ก็ไม่ปรารถนาจะจาก ไฉนแม่จะยอมอนุญาตให้เจ้าทั้ง
สองผู้ยังมีชีวิตออกบวชเล่า

แม้ครั้งที่สอง ...

แม้ครั้งที่สาม อนุตฺตธะศากยะได้กล่าวกะมารดาว่า

ท่านแม่ หม่อมฉันปรารถนาจะออกบวช ขอท่านแม่จงอนุญาตให้หม่อมฉัน
ออกบวชเถิด ฯ

ก่อนที่จะได้ปรารภกันถึงการออกบวชตามพระผู้มีพระภาค ท่านผู้ฟังก็จะได้เห็นชีวิตของอนุทศากยะและมหานามสากยะ ซึ่งระหว่างนั้นก็ไม่ได้คิดที่จะบวช แต่เมื่อเกิดความคิดที่จะบวช ในระหว่าง ๒ ท่าน ท่านผู้ใดมีปัจจัยที่จะบวช ท่านมหานามะท่านก็ไม่มีอะไร คือบวชก็ได้ แต่ท่านพระอนุทศะที่แรกท่านไม่ได้คิดที่จะบวชเลย ซึ่งถ้าท่านไม่มีเหตุปัจจัยจริง ๆ ท่านจะบวชได้ไหม ท่านก็บวชไม่ได้ใช่ไหม แม้ว่าครั้งแรกไม่เคยคิดที่จะบวช แต่ว่าในอดีตอนันตชาติของท่าน ท่านได้สะสมเหตุปัจจัยมาถึงการที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ผู้เลิศในจักรุฑิพย์ เพราะฉะนั้น ท่านมีปัจจัยพร้อมแล้ว แม้ในปัจจุบันชาตินี้ ก็ยังมีปัจจัยให้บวชด้วย

แต่สำหรับท่านพระมหานามสากยะ ใน **ทุติยสมันตปาสาทิกาแปล เล่ม ๒ อรรถกถาพระวินัย มหานามสิกขาบทที่ ๗** ได้กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นโอรสแห่งพระเจ้าอาของพระผู้มีพระภาค แก่กว่าพระผู้มีพระภาคเพียงเดือนเดียว และในขั้นสุดท้าย ท่านก็ได้เป็นพระอริยสาวกดำรงอยู่ในผลทั้งสอง คือ บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระสกทาคามี ท่านสะสมมาที่จะได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระสกทาคามีในเพศคฤหัสถ์ แต่ท่านพระอนุทศะสะสมปัจจัยมาที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ผู้เป็นเอกตคคะในจักรุฑิพย์

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แต่ละท่านมีชีวิตตามความเป็นจริงอย่างไร สะสมเหตุปัจจัยมาอย่างไร ก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเกิดกับท่านตามความเป็นจริงอย่างนั้น จึงจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ในเพศคฤหัสถ์ หรือในเพศบรรพชิต ต่างกันไปตามอัธยาศัย

ผู้ที่ได้ฟังธรรมแล้ว ที่เป็นคฤหัสถ์ก็มี ที่เป็นบรรพชิตก็มี แม้แต่พวกสากยะทั้งหลายหรือว่าโอรสของพวกสากยะทั้งหลาย ที่ออกผนวชตามพระผู้มีพระภาคผู้ทรงผนวชแล้วก็มี ผู้ที่ไม่ได้ออกผนวชตามพระผู้มีพระภาคผู้ทรงผนวชแล้วก็มี ตามอัธยาศัย ตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ควรที่จะทราบว่า ตัวท่านขณะนี้เป็นอย่างใด ก็เป็นความจริงอย่างนั้น มีเหตุปัจจัยสะสมมาที่จะเป็นอย่างนี้ และต่อไปจะ

เป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างไร เหตุปัจจัยได้สะสมมาที่จะเป็นอย่างนั้น ๆ และสติก็ระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงได้

ชีวิตของบรรพชิตเป็นชีวิตที่ยาก ซึ่งท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ถ้าผู้ใดไม่มีอุปนิสัยสะสมมาที่จะเป็นบรรพชิตจริง ๆ การเป็นบรรพชิตย่อมยากมาก เปรียบเทียบได้ระหว่างชีวิตตามความเป็นจริงที่ต่างกันของคฤหัสถ์กับบรรพชิต ซึ่งถ้าผู้ใดได้สะสมอุปนิสัยปัจจัยมาที่จะเจริญสติปัฏฐาน ขัดเกลากิเลส ดับกิเลสในเพศของบรรพชิต ท่านก็จะรู้ได้ว่า เพราะเหตุปัจจัยที่สะสมมาทำให้ท่านบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุที่จะเจริญสติปัฏฐานในเพศของพระภิกษุจริง ๆ

ขุททกนิกาย เถรคาถา ปาราสริยเถรคาถา ข้อ ๓๙๔ มีข้อความที่จะให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาว่า ที่ท่านไม่ใช่บรรพชิต หรือว่าไม่มีปัจจัยที่สะสมมาที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิต ก็เพราะกิเลสของท่านที่สะสมมามีมากที่จะยังให้เป็นเพศคฤหัสถ์อยู่ จึงจะต้องเจริญสติปัฏฐานในเพศของคฤหัสถ์

ข้อความใน **ปาราสริยเถรคาถา** มีว่า

พระปาราสริยเถระผู้เป็นสมณะ มีจิตแน่วแน่เป็นอารมณ์อันเดียว ผู้สงบบระจับชอบสงัด เจริญฌานอยู่ในป่าใหญ่ ฤดูดอกไม้งาม ได้มีความคิดว่า ในเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นอุดมบุรุษ ทรงเป็นนาถะของโลกยังทรงพระชนมชีพอยู่ ความประพฤติของภิกษุทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง เมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพานไปแล้ว เดียวนี้ปรากฏเป็นอย่างหนึ่ง คือ ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน เป็นผู้สันโดษด้วยปัจจัยตามมีตามได้ นุ่งห่มผ้าเป็นปริมนทล ก็เพียงเพื่อจะป้องกันความหนาวอันเกิดแต่ลม และปกปิดความละอายเท่านั้น ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน ขบฉันอาหารประณีตก็ตาม เศร้าหมองก็ตาม น้อยก็ตาม มากก็ตาม ก็เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปเท่านั้น ไม่ติด ไม่พัวพันเลย

นี่เป็นอรรถาธิบายจริง ๆ ซึ่งแม้ท่านผู้ฟังจะเป็นคฤหัสถ์ ท่านก็จะได้สารประโยชน์จากการพิจารณาตัวของท่านเองว่า ต่างกันกับผู้ที่ เป็นพระภิกษุในครั้งพุทธกาลอย่างไร

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน (แม้จะถูกความเจ็บไข้ครอบงำ) ไม่ชวนขวายหาเภสัช
ปัจจัยอันเป็นบริการแก่ชีวิต เหมือนการชวนขวายในความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

ท่านผู้ฟังน้อมนำมาพิจารณาได้ สำหรับผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน จะเห็นว่า
ประโยชน์ที่สำคัญที่สุดในชีวิตนี้ ไม่มีอะไรเกินไปกว่า สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพ
ธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าภิกษุในครั้งนั้น ท่านจะถูกความเจ็บไข้
ครอบงำ แต่ท่านก็หาได้ชวนขวายหาปัจจัยเภสัชอันเป็นบริการแก่ชีวิต เหมือนการ
ชวนขวายในความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายไม่

อะไรที่จะสำคัญกว่ากัน การแสวงหา การชวนขวายหาอย่างอื่น หรือว่าการ
ชวนขวายที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพื่อศึกษา สังเกต
รู้ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม ไม่ใช่ตัวตน เพื่อให้ถึงความสิ้นอาสวะได้
แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องทรมานตัว แต่พูดถึงศรัทธาในการที่จะชวนขวายแสวงหา

การชวนขวาย แสวงหาปัจจัยต่าง ๆ กับการชวนขวายในความสิ้นไปแห่ง
อาสวะทั้งหลาย อะไรจะมีค่ามากกว่ากัน และแม้แต่ในขณะกำลังชวนขวายแสวงหา
ปัจจัยเภสัชต่าง ๆ เพื่อที่จะรักษาความเจ็บไข้ ในขณะนั้นก็ชวนขวายสังเกตระลึกรู้
ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงได้ ไม่ควรจะเสียโอกาส หรือ
เสียเวลาที่จะไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ สติระลึกได้ ปัญญารู้ในสภาพ
ที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลได้

ข้อความต่อไป

ท่านเหล่านั้นชวนขวายพอกพูนวิเวก มุ่งแต่เรื่องวิเวก อยู่ในป่า โคนไม้
ชอกเขา และถ้ำเท่านั้น

ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน เป็นผู้อ่อนน้อม มีศรัทธาตั้งมั่น เลี้ยงง่าย อ่อนโยน
มีน้ำใจไม่กระด้าง ไม่ปราศจากสติ ปากไม่ร้าย เปลี่ยนแปลงตามความคิดอันเป็น
ประโยชน์ของตนและผู้อื่น เพราะเหตุนี้ ภิกษุแต่ปางก่อน เป็นผู้ที่มีข้อปฏิบัติในการ
ก้าวไปข้างหน้า ถอยกลับมาข้างหลัง การบริโภคปัจจัย การชั่งตวงวัด และ

อิริยาบถละมุนละไม ก่อให้เกิดความเลื่อมใส เหมือนสายน้ำมันเหลวไหลออกจากปากภาชนะไม่ขาดสาย ฉะนั้น

บัดนี้ ท่านเหล่านั้นสิ้นอาสวะทั้งปวงแล้ว มักเจริญฌานเป็นอันมาก ประกอบแล้วด้วยฌานใหญ่ เป็นพระเถระผู้คงที่ พวกกัณนิพพานไปเสียหมดแล้ว บัดนี้ ท่านเหล่านั้นเหลืออยู่น้อยเต็มที

ท่านผู้ฟังพิจารณาเห็นว่า เป็นชีวิตประจำวันของท่านด้วยหรือเปล่า ไม่ว่าจะ เป็นชีวิตประจำวันของพระภิกษุ หรือว่าเป็นชีวิตประจำวันของท่านผู้อบรมเจริญสติ-ปัฏฐานเพื่อขัดเกลากิเลส อย่าลืม จุดประสงค์ของการเจริญสติปัฏฐาน เพื่อขัดเกลา กิเลสด้วยปัญญาที่รู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ต้องเป็น ชีวิตประจำวัน แม้แต่ข้อความที่ว่า ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน เป็นผู้อ่อนน้อม ในชีวิตประจำวัน ถ้าสติไม่ระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิต ไม่ใช่จิตตานุปัสสนาสติ-ปัฏฐาน เมื่อไม่ได้เจริญจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานจะทราบจิตใหม่ว่า อ่อนน้อม หรือไม่อ่อนน้อม มากหรือน้อย บ่อยหรือไม่บ่อยในวันหนึ่ง ๆ นี่เป็นเรื่องของจิต เป็น ชีวิตจริง ๆ

การขัดเกลากิเลส ไม่ใช่ขัดเกลาเวลาอื่น วันอื่น ที่นอกจากชีวิตประจำวัน แต่เป็นทุก ๆ ขณะในชีวิตประจำวันซึ่งมีการแสดงความอ่อนน้อม นอบน้อมต่อบุคคล อื่น และท่านผู้ฟังจะทราบได้ว่า ขณะใดที่มีการแสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อน น้อม แต่สติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้น ก็เป็นตัวตน แน่นอนที่กำลังแสดงความอ่อนน้อม มากหรือน้อย แล้วแต่เหตุปัจจัยที่เกิดปรากฏใน ขณะนั้น แต่ถ้าสติเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะสภาพของความอ่อนน้อมในขณะนั้น ก็จรรู้ ว่า แม้ความอ่อนน้อมที่มีอยู่ในใจ ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ในขณะนั้น เป็นแต่เพียงลักษณะของจิตซึ่งมีสภาพอ่อนน้อมในขณะนั้น

เป็นชีวิตปกติประจำวันจริง ๆ แต่ละท่านสะสมมาไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ท่านพอจะทราบใหม่ว่า ใครอ่อนน้อมมาก หรือว่าอ่อนน้อมน้อย แต่ถึงแม้จะรู้ว่าใคร อ่อนน้อมมาก อ่อนน้อมน้อย ก็ไม่มีประโยชน์เท่ากับระลึกรู้ลักษณะของสภาพจิตที่

อ่อนน้อมของท่านเองในขณะนั้นว่า มากหรือน้อยเพราะเหตุใด นี่เป็นความละเอียดของจิต ซึ่งสลับซับซ้อนมาก

ถ้ามีความยึดติดแน่นในตัวตน มีความสำคัญในตัวตน มีความสำคัญในเรา ความอ่อนน้อมจะมีได้ไหมในขณะที่เกิดสำคัญในตัวเองขึ้น แต่ถ้าขณะนั้นไม่ได้คิดถึง ความสำคัญในตน แต่คิดถึงคุณของผู้อื่น ความดีของผู้อื่น จิตก็เกิดความอ่อนน้อมที่จะแสดงความอ่อนน้อมต่อบุคคลนั้นในขณะนั้น ขณะนั้นก็เกิดกุศลจิต เป็นสภาพของจิตที่อ่อนน้อม

เพราะฉะนั้น ในวันหนึ่ง ๆ นี้ กิเลสจะปรากฏออกมาได้มากมายหลายทาง ทางกายก็ได้ที่จะไม่อ่อนน้อมหรืออ่อนน้อม ทางวาจาก็ได้ที่จะอ่อนน้อมหรือไม่อ่อนน้อม หรือแม้จะไม่ปรากฏทางกาย ทางวาจา ทางใจปรากฏแล้วว่าสำคัญในตนเอง หรือเปล่า มีความหยาบกระด้างเกิดขึ้นหรือเปล่า หรือว่ามีความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมในขณะนั้น ซึ่งเป็นกุศลจิต ไม่ใช่ตัวตน

ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานบ่อย ๆ บางครั้งท่านจะรู้สึกจริง ๆ ว่า ท่านได้แสดงความอ่อนน้อมน้อยกว่าที่ควรจะอ่อนน้อม เคยรู้สึกอย่างนั้นบ้างไหม ใจก็อ่อนน้อมมาก แต่ว่าอาการที่แสดงออก ไม่อ่อนน้อมเท่าที่ควร และรู้สึกด้วยว่า ในขณะนั้นไม่อ่อนน้อมเท่าที่ควรจะอ่อนน้อม ซึ่งถ้าพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นว่า แม้จิตในขณะนั้นก็ไม่อ่อนน้อมเท่าที่ควรจะอ่อนน้อมด้วย ก็เป็นเรื่องละเอียดทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งใจ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานได้รู้จักตัวท่านละเอียดขึ้นตามความเป็นจริง และได้รู้จักลักษณะของจิตซึ่งเป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง ละเอียดมากน้อย ต่างกันตามเหตุตามปัจจัยแต่ละขณะด้วย ซึ่งอกุศลทั้งหลาย แม้แต่ความอ่อนน้อมน้อย หรือว่าขาดการขาดอ่อนน้อม จะละคลายเบาบางหมดไปได้ ก็ด้วยสติที่เกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังเป็นไปในขณะนั้น

ถ้าสติไม่เกิด ไม่มีทางที่จะรู้เลยว่า ขณะนั้นเป็นสภาพของจิตที่สำคัญในตัวเอง และขาดการอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม หรือถ้าสติไม่เกิดก็จะไม่เห็นว่าการอ่อน

น้อมนั้นน้อยไป ควรจะอ่อนน้อมมากกว่านั้นอีก แต่เพราะเหตุว่ากิเลสที่มีมากเป็นปัจจัยทำให้ความอ่อนน้อมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นเพียงแค่นั้นเอง

เพราะฉะนั้น เรื่องของการขัดเกลากิเลส เรื่องของการระลึกรู้สภาพของจิตของท่าน ต้องเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ที่ท่านปาราสริยเถระกล่าวว่า ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน เป็นผู้อ่อนน้อม มีศรัทธาตั้งมั่น เลี้ยงง่าย อ่อนโยน มีน้ำใจไม่กระด้าง ไม่ปราศจากสติ ปากไม่ร้าย

แม้แต่กายหรือวาจาก็ต้องเป็นไปตามจิต เมื่อจิตขัดเกลาขึ้น ใจอ่อนโยนขึ้น และเป็นผู้ที่ไม่ปราศจากสติ ปากก็ไม่ร้าย เปลี่ยนแปลงตามความคิดอันเป็นประโยชน์ของตนและผู้อื่น ไม่ดีร้าย ไม่สำคัญในตัวเอง หรือในความคิดของตัวเอง แต่พิจารณาตามเหตุตามผล

๕๗๑

เพราะฉะนั้น

ภิกษุแต่ปางก่อน เป็นผู้ที่มีข้อปฏิบัติในการก้าวไปข้างหน้า ถอยกลับมาข้างหลัง การบริโภคปัจจัย การชั่งเสพโคจร และมีอิริยาบถละมุนละไม ก่อให้เกิดความเลื่อมใส เหมือนสายน้ำมันไหลออกจากปากภาชนะไม่ขาดสาย ฉะนั้น

บัดนี้ ท่านเหล่านั้นสิ้นอาสวะทั้งปวงแล้ว มักเจริญฌานเป็นอันมาก ประกอบแล้วด้วยฌานใหญ่ เป็นพระเถระผู้คงที่ พากันนิพพานไปเสียหมดแล้ว บัดนี้ ท่านเหล่านั้นเหลืออยู่น้อยเต็มที

ท่านที่จะขัดเกลากิเลสจริง ๆ ด้วยการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ตามปกติตามความเป็นจริง จะเหลือมาก หรือว่าจะเหลือน้อย ตามความเป็นจริงแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ตามปกติตามความเป็นจริงที่เกิดอยู่ในขณะนี้ ไม่ต้องรอ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้เป็นอย่างใด ก็ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงในขณะนี้

ข้อความต่อไปมีว่า

เพราะความสิ้นไปแห่งกุศลธรรมและปัญญา คำสั่งสอนของพระชินสีห์ อันประกอบแล้วด้วยอาการอันประเสริฐทุกอย่าง จะสิ้นไปในเวลาที่ควรจะทำให้ธรรมทั้งหลายอันลามกและกิเลสทั้งหลายสงบไป ภิกษุเหล่าใดปรารถนาความเพียรเพื่อความสงบ ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่า เป็นผู้ที่มีพระสัทธรรมที่เหลือเป็นข้อปฏิบัติ กิเลสเหล่านั้นเจริญงอกงามขึ้น ย่อมครอบงำคนพาลเป็นอันมากไว้ในอำนาจ ดังจะเล่นกับพวกคนพาล เหมือนปีศาจเข้าสิงคนทำให้เป็นบ้าเพ้อคลั่งอยู่ ฉะนั้น

จริงไหม เคยสังเกตไหม เวลาที่กิเลสเหล่านั้นเจริญงอกงามขึ้น ย่อมครอบงำคนพาลเป็นอันมากไว้ในอำนาจ ดังจะเล่นกับพวกคนพาลเหมือนปีศาจเข้าสิงคนทำให้

เป็นบ้า เวลาปกติธรรมดาที่กิเลสครอบงำไม่ได้ก็อย่างหนึ่ง แต่เวลาที่กิเลสครอบงำมาก ๆ และปรากฏอาการออกมาให้เห็นภายนอก เหมือนปีศาจเข้าสิงใหม่ เมื่อครูนี้นี้ก็ไม่ได้เป็นอย่างนั้น กิริยาวาจาที่เรียบร้อยละมุนละไม แต่พอถูกอำนาจของกิเลสเข้าไม่ผิดกับปีศาจเข้าสิง ทั้งกาย ทั้งวาจา ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไป

ข้อความต่อไป

นรชนเหล่านั้น ถูกกิเลสครอบงำ ท่องเที่ยวไปมาในสงสารเพราะกิเลสนั้น ๆ ยึดถือในสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นตัวตน เพราะกิเลสเป็นเหตุ พวกนั้นละทิ้งพระสัทธรรมเสีย ทำการทะเลาะซึ่งกันและกัน ยึดถือตามความเห็นของตน สำคัญว่าสิ่งนี้เท่านั้น ประเสริฐ นรชนทั้งหลายที่ละทิ้งทรัพย์สมบัติ บุตรและภรรยา ออกบวชแล้ว พวกนั้น ทำกรรมที่ไม่ควรทำ แม้เพราะเหตุแห่งภิกษาหารเพียงทัพพีเดียว

ภิกษุทั้งหลาย ฉันทตอาหารเต็มอิ่มแล้ว ถึงเวลานอนก็นอนหงาย ตื่นแล้วก็ กล่าวแต่ถ้อยคำที่พระศาสดาทรงติเตียน ภิกษุผู้มีจิตไม่สงบในภายใน พวกนั้นเรียน ทำแต่ศิลปะที่ไม่ควรทำ มีการประดับรุ่มเป็นต้น ย่อมไม่หวังประโยชน์ในทางบำเพ็ญ สมณธรรมเสียเลย ภิกษุทั้งหลายผู้มุ่งแต่สิ่งของดี ๆ ให้มาก จึงนำเอาดินเหนียวบ้าง น้ำมันบ้าง จุณณเจิมบ้าง น้ำบ้าง ที่นั่งที่นอนบ้าง อาหารบ้าง ไม้สัฟน์บ้าง ผลมะขวิดบ้าง ดอกไม้บ้าง ของควรเคี้ยวบ้าง บิณฑบาตบ้าง ผลมะม่วงบ้าง ผลมะขามป้อมบ้าง ไปให้แก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลายพวกนั้นประกอบเกสัชเหมือนพวกหมอรักษาโรค ทำกิจน้อยใหญ่ อย่างคฤหัสถ์ ตบแต่งร่างกายเหมือนหญิงแพศยา ประพฤติตนเหมือนกษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ บริโภคอามิสด้วยอุบายเป็นอันมาก คือ ทำให้คนหลงเชื่อ หลอกลวง เป็นพยานโกงตามโรงศาล ใช้เล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ อย่างนักเลง ภิกษุเหล่านั้น บริโภคอามิส ด้วยการพูดเลียบเคียงเป็นอันมาก เทียวแสหาปัจจัยโดยใช้อุบายต่าง ๆ ล่อลวงโดยปริยายเพียงเล็กน้อย รวบรวมทรัพย์ไว้เป็นอันมากเพราะเหตุแห่งอาชีพ ย่อมยังบริษัทให้บำเรอตนเพราะเหตุแห่งการงาน แต่มิให้บำรุงโดยธรรม เทียวแสดงธรรมตามถิ่นต่าง ๆ เพราะเหตุแห่งลาภ มิใช่เพราะมุ่งประโยชน์ ภิกษุเหล่านั้น ทะเลาะวิวาทกัน

เพราะเหตุแห่งลาภสงฆ์ เป็นผู้เห็นห่างจากอริยสงฆ์ เลี้ยงชีวิตด้วยการอาศัยลาภของผู้อื่น ไม่มีหิริ ไม่ละอาย

จริงอย่างนั้น ภิกษุบางพวกไม่ประพฤติตามสัทธรรมเสียเลย เป็นเพียงคนโล้นคลุมร่างไว้ด้วยผ้ากาสาวพัสตร์เท่านั้น ประราธนาแต่การสรรเสริญถ้อยเดียว มุ่งหวังแต่ลาภและสักการะ เมื่อธรรมเป็นเครื่องทำลายมีประการต่าง ๆ เป็นไปอยู่อย่างนี้ การบรรลุดุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ หรือการตามรักษาธรรมที่ได้บรรลุแล้ว ไม่ใช่ทำได้ง่ายเหมือนเมื่อพระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่

มุณีพึงตั้งสติเที่ยวไปในบ้าน เหมือนกับบุรุษผู้ไม่ได้สวมรองเท้าตั้งสติเที่ยวไปในถิ่นที่มีหนาม ฉะนั้น พระโยคีเมื่อตามระลึกถึงวิปัสสนาที่ปรารภมาแล้วในกาลก่อน ไม่ทอดทิ้งวัตรสำหรับภาวนาวิธีเหล่านั้นเสีย ถึงเวลานี้จะเป็นเวลาสุดท้ายภายหลัง แต่ก็พึงบรรลุดมตบตได้ พระปาราสริยเถระผู้เป็นสมณะมีอินทรีย์อันอบรมแล้ว เป็นพราหมณ์ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มีภพใหม่สิ้นไปแล้ว ครั้นกล่าววิธีปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ปรินิพพานในกาลวัน

อย่าลืมข้อความที่ว่า ถึงเวลานี้จะเป็นเวลาสุดท้ายภายหลัง แต่ก็พึงบรรลุดมตบตได้ ถ้าเป็นผู้ที่เหมือน มุณีพึงตั้งสติเที่ยวไปในบ้าน เหมือนกับบุรุษผู้ไม่ได้สวมรองเท้าตั้งสติเที่ยวไปในถิ่นที่มีหนาม ฉะนั้น

ถ. ขออาจารย์ช่วยอธิบายคำว่า มุณีพึงตั้งสติเที่ยวไปในบ้าน เหมือนกับบุรุษผู้ไม่ได้สวมรองเท้าตั้งสติเที่ยวไปในถิ่นที่มีหนาม หมายความว่าอย่างไร

ส. ถ้าไม่ใส่รองเท้า ก็ต้องระวังใช่ไหม ระวังที่จะเจ็บเท้าเพราะเหยียบหนาม ฉันไค ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็ต้องเจ็บ เพราะความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ โดยยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ซึ่งเป็นเหตุที่จะให้กิเลสทั้งหลาย อกุศลธรรมทั้งหลาย เจริญออกงามขึ้นจากการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้โผฏฐัพพะ โดยไม่ระลึกรู้ลักษณะสภาพที่แท้จริงของธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ขณะนี้หนามเต็ม ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้าสติไม่เกิดขึ้นจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ก็เหมือนเหยียบย่ำหนาม เพราะเหตุว่ามีอกุศลธรรมเกิดทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งเป็นโทษเป็นภัย หนาม คือ โทษภัยของกิเลสอกุศล เพราะฉะนั้นต้องระวังอย่างดี โดยการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ. ขอให้อาจารย์อธิบายคำว่า ระวัง กับคำว่า รู้สีกตัว หรือ สัมผัสัญญะ หรือคำว่า สังวร ต่างกันอย่างไร

ส. ถ้าสติไม่เกิด เอาอะไรระวัง ระวังอย่างไร

ถ. การระวัง บางครั้งก็ไม่ได้มีสติ เช่น เราจะเดินข้ามสะพานลื่น ๆ ขณะที่เราจะไม่ให้ตกน้ำ ขณะนั้นก็ไม่ต้องมีสติ ก็ระวังได้ เดินข้ามไปโดยไม่ตกน้ำ

ส. นั้นไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐาน เป็นการระวังพลาดพลั้งทางกาย ไม่ให้เกิดการเจ็บกายขึ้น

ถ. ขอความกรุณาให้อาจารย์อธิบายองค์ธรรมว่า ต่างกันอย่างไร

ส. ถึงแม้จะระวังอย่างนั้นแล้ว ถ้าสติไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังระวังอย่างนั้นว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ก็ละกิเลสหรือการยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลไม่ได้

เพราะฉะนั้น ชีวิตปกติในวันหนึ่ง ๆ การระวังรักษากายก็มีเป็นปกติ หนาวไป ร้อนไป จะระวังอย่างไร อาหารก็ต้องระวัง ทุกอย่างเป็นเรื่องที่จะต้องระวัง เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปโดยไม่เจ็บไข้ แต่ว่าในขณะที่สติไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็เป็นตัวตนที่ระวัง แต่ที่จะละกิเลสได้ ไม่ว่าในขณะที่กำลังระวัง หรือเห็น หรือได้ยิน หรือคิดนึก หรืออะไรก็ตาม สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวันในขณะนั้น เพื่อจะได้เห็นว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

การอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องละเอียดจริง ๆ โดยเฉพาะจิตตานุปัสสนา-
สติปัฏฐาน สภาพของจิตซึ่งเกิดดับอย่างรวดเร็วสลับซับซ้อนตามเหตุตามปัจจัย เดี่ยว
เป็นกุศลบ้าง เป็นอกุศลบ้าง และในวันหนึ่ง ๆ ถ้าสติไม่ระลึกรู้ก็จะไม่ทราบว่า อกุศลนี้
มาก แต่ถ้าสติระลึกรู้ อกุศลก็จะปรากฏให้รู้ว่า ยังมีอกุศลอะไรอยู่อีก ที่นอกจากโลภะ
ความติด ความพอใจในสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

โลภะ ความยินดีพอใจทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจมีอยู่
เรื่อย ๆ ถ้าสติไม่เกิดไม่รู้หรือรู้ว่าเป็นความพอใจแล้วในสิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นความ
ต้องการแล้วในสิ่งที่ปรากฏทางหู เป็นความเพลิดเพลินแล้วในกลิ่นที่ปรากฏ ในรสที่
ปรากฏ ในโผฏฐัพพะที่ปรากฏ ในเรื่องต่าง ๆ ที่คิดนึก เพลิดเพลินไป มีความพอใจที่
จะคิดจึงได้คิดอย่างนั้น ๆ เพลิดเพลินไปในเรื่องที่คิดอย่างนั้น ๆ ด้วย

นี่เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ และถ้าระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมละเอียดขึ้น ก็
ยิ่งเห็นลักษณะจิตของตัวเองละเอียดมากขึ้น แม้แต่ในเรื่องที่ได้กล่าวถึงแล้ว คือ
ความสำคัญในตัวเอง ซึ่งอาจจะไม่เคยระลึกเลยว่ามีบ่อย ๆ จะต้องมีการพบปะ
เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ และทันทีที่เห็น นี่ใคร เรา เขา สำคัญในตนบ้างหรือ
เปล่า เรา เกิดขึ้นแล้วรวดเร็วมาก

ถ้าสติเกิด จะรู้จริง ๆ ว่า จิตใจของท่านยังเต็มไปด้วยนอกจากโลภะ โทสะ
โมหะแล้ว ยังมีความสำคัญตน มีมานะ มีการเปรียบเทียบ มีการเห็นเป็นเรา เป็นเขา
เป็นใคร อยู่เรื่อย ๆ

เพราะฉะนั้น ที่กล่าวถึงช่องว่างต่าง ๆ ระหว่างบุคคลต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า เป็น
เพราะอกุศลธรรมทั้งสิ้น ถ้าขัดเกลาอกุศลธรรมออกไปได้เท่าไร ก็จะลดช่องว่าง
ระหว่างบุคคลมากขึ้นเท่านั้น เพราะเหตุว่าประจักษ์ในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความ
เป็นจริงว่า แท้ที่จริงแล้วก็เป็นเพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น เสมอกันหมด ใครจะ
มีอกุศลมากสักเท่าไร ก็ไม่ใช่เขา เป็นเพียงอกุศลธรรมเท่านั้นที่สะสมมามาก
จนกระทั่งปรากฏออกมาทางกาย ทางวาจาอย่างนั้น ๆ เพราะฉะนั้น เมื่อระลึกรู้
ลักษณะของสภาพธรรมมากเท่าไร ความเป็นเรา เขา ใคร ก็จะลดน้อยลง เพราะเห็น

ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเสมอกันทั้งหมด และก็เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยต่าง ๆ กันด้วย ฉะนั้น การที่จะคิดถึงบุคคลอื่น การที่จะแสดงกาย วาจาต่อบุคคลอื่น ก็ย่อมเป็นไปด้วยเมตตา ด้วยกุศล ขัดเกลากุศลให้เบาบางลงไป แต่ถ้าไม่เจริญสติปัฏฐาน ก็จะไม่รู้ว่า แท้ที่จริงแล้วที่เคยเป็นเรา เป็นเขา เป็นใคร ก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งเกิดขึ้นต่าง ๆ กันไป ตามเหตุปัจจัยเท่านั้นเอง

ถ. ผมขอถามคำว่า ระวัง กับ สังวร จะเหมือนกัน หรือต่างกันอย่างไร

ส. สังวร หมายถึง สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำรวมด้วยสติ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่ไปยื่นสำรวม ทำสำรวม เดิน สำรวม แต่ใจไม่ได้ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น

ถ. เหมือนกันไหมกับคำว่า ระวัง ระวังทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ส. จะใช้คำอะไรก็ได้ แต่ให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏใน ขณะนั้นว่า เป็นสติที่กำลังระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏหรือเปล่า หรือว่าเป็นตัวตนที่กำลังระวังจะไม่หกล้ม หรือกำลังระวังที่จะข้ามสะพาน หรืออะไรอย่างนั้น สติเท่านั้นที่ระลึกรู้ และจะรู้ได้ว่าในขณะนั้นเป็นอะไร เป็นตัวตน เป็นเรา หรือว่าเป็น การระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

ถ. การสังวรที่จะไม่ทำอกุศลธรรมทั้งหลาย ทุกครั้งจะต้องอาศัย สัมปชัญญะหรือเปล่า

ส. สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจึงชื่อว่า สัมปชัญญะ ไม่ใช่ไปคิดถึงเมื่อวานนี้ทำอะไรไปบ้าง นั่นไม่ใช่สัมปชัญญะ

ไม่ใช่การระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็ไม่ใช่สัมปชัญญะ

ผู้ที่อบรมเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นผู้ที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และเจริญความรู้ขึ้นด้วย อย่าลืมเรื่องเจริญความรู้ขึ้นด้วย จะรู้มากหรือรู้น้อย ไม่สำคัญ ขอให้ เป็นความรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น สำหรับเรื่องของจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในหมวดของวิตรรก-
จิต คือ จิตที่ปราศจากราคะ ถ้าสติระลึกรู้ลักษณะสภาพของกุศลจิต จะเห็นได้ว่า
ขณะนั้นเป็นจิตที่ปราศจากโลภะหรือราคะ และในขณะนั้นก็ปราศจากความเห็นผิดที่
ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะวาสติระลึกรู้ในลักษณะ
ของสภาพธรรมซึ่งไม่ใช่ตัวตนในขณะนั้น

นอกจากนั้น สภาพธรรมที่เป็นอกุศล ซึ่งเกิดกับโลกมุลจิตก็ยังมีมานะ
ความสำคัญตน การยกตน หรือว่าการถือตน ซึ่งเกิดกับโลกมุลจิตด้วย ลักษณะของ
จิตที่ประกอบด้วยโลภะ ความยินดีพอใจนี้ นอกจากจะพอใจ บรรณา ตัองการ
เพติดเพลินไปในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งเป็นกามราคะ หรือว่าเป็นโลภะใน
กามอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะแล้ว ความเห็นผิดประการต่าง ๆ ยัง
เกิดร่วมกับโลกมุลจิตได้ แต่ขณะที่สติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลัง
ปรากฏ เป็นหนทางที่จะละคลายความเห็นผิดเพราะไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่
กำลังปรากฏออกไปทีละเล็กทีละน้อย

สำหรับโลกมุลจิตนั้น นอกจากจะมีทิวฐิเกิดร่วมด้วยได้แล้ว สภาพอกุศลธรรม
ซึ่งเกิดกับโลกมุลจิตอีกประการหนึ่ง คือ มานะ เป็นสภาพที่สำคัญตน ถือตน ซึ่งมีอยู่
ทุกคนใช้ใหม่ แต่ไม่รู้ มีกิเลสมากเหลือเกินในวันหนึ่ง ๆ เดียวนั้น เดียวนี้ แต่ว่าไม่รู้
แต่ผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจะรู้ลักษณะของกิเลสซึ่งสะสมมาเพิ่มขึ้น แม้มานะ หรือ
ความสำคัญตนที่มีอยู่เป็นปกติ สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า กิเลสมีหลายประเภท บางประเภท เช่น ความเห็น
ผิด ละได้ด้วยโสดาปัตติมรรคจิต คือ เมื่อผู้นั้นบรรลุดุคฺณธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล
แล้ว ก็ดับความเห็นผิดที่เกิดขึ้นเพราะความไม่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม
ตามความเป็นจริงได้เป็นสมุจเฉท ไม่เกิดอีกเลย แต่แม้กระนั้น ความยินดีพอใจซึ่งเป็น
กามราคะในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะก็ยังมีได้ ยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท และ
มานะ ความสำคัญตน ความยกตน ความถือตน ก็ยังมีได้ เพราะว่าอกุศลธรรม
ทั้งหลายเป็นอนัตตา แม้ว่าเป็นพระโสดาบันบุคคลแล้วก็จริง

พระโสดาบันบุคคลนั้น เป็นผู้ที่สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นโลภะ ไม่ว่าจะเป็นโทสะ ไม่ว่าจะเป็นมานะ ก็เห็นว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่มีจริง เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น จึงไม่ยึดถือโลภะ โทสะ โมหะ มานะ และสภาพธรรมทั้งหลายว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล และแม้จะไม่ยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่า เป็นตัวตน สัตว์ บุคคล สภาพธรรมเหล่านั้นก็ยังคงมีปัจจัยเกิดขึ้นได้ เพราะว่าสภาพธรรมเหล่านั้นยังไม่ได้ดับหมดเป็นสมุจเฉท

๕๘๐

เพราะฉะนั้น เรื่องของมานะเป็นเรื่องที่ทุกคนยังมี ซึ่งก็ควรที่สติจะระลึกรู้ลักษณะสภาพของมานะที่เกิดขึ้น จึงจะไม่ยึดถือมานะนั้นว่าเป็นตัวตน และมานะนั้นก็เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ปรากฏในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สติระลึกรู้ตามความเป็นจริงว่า แม้ลักษณะของมานะก็ไม่ใช่ตัวตน

ลองสังเกตดู ในวันหนึ่ง ๆ พุดถึงความดีของตัวเองบ้างหรือเปล่า หรือว่าคิดถึงความดีของตัวเองบ้างหรือเปล่า เปรียบเทียบคิดถึงความไม่ดีของคนอื่นหรือเปล่า หรือว่าพอเห็นใคร ก็เป็นเรา เป็นเขา นั่นคือ สภาพของกิเลสซึ่งเกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง ขณะนั้นถ้าสติเกิดระลึกรู้จะว่า เป็นสภาพของอกุศลธรรม โดยเฉพาะในขณะที่มีการยกตน หรือชมบุคคลอื่น หรือมีการเปรียบเทียบ หรือมีการแสดงความต่างกันโดยเรา โดยเขา โดยใคร เป็นชีวิตประจำวัน ซึ่งในขณะนั้นไม่ใช่ไปบังคับไม่ให้เกิด แต่สภาพธรรมที่เกิดแล้วปรากฏ สติระลึกรู้ว่า ตัวเองยังมีมานะมากหรือน้อย เกิดขึ้นเมื่อไร มีบุคคลใดเป็นอารมณ์ในขณะนั้น เพื่อที่จะละการยึดถือมานะที่ปรากฏในขณะนั้นให้รู้ว่าไม่ใช่ตัวตน

เมื่อเห็นกิเลสของตัวเอง เช่น มานะ ก็ควรที่จะรู้ว่า มานะนี้ควรละไหม การที่จะเปรียบเทียบว่า เรา เขา ใคร และก็มี การแสดงออกทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง โดยลักษณะของการยกตนชมคนอื่น เป็นเรา เป็นเขา เป็นใครอยู่เรื่อย ๆ เมื่อยังมีอยู่อย่างนี้ และสติเกิดขึ้นก็จะรู้ว่า ควรละ ไม่ควรที่จะให้มีมาก ๆ เพราะว่าจิตใจในขณะนั้นไม่อ่อนโยนเลย ไม่มีการระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมว่า ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม แท้ที่จริงแล้วที่ยึดถือว่าเป็นเรา เป็นเขา เป็นใคร ก็เป็นเพียงสภาพธรรมซึ่งเกิดขึ้น ปรากฏเพราะเหตุปัจจัยต่าง ๆ กันไปในภพหนึ่งในชาติหนึ่ง เป็นเพียงนามธรรมและรูปธรรมซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น ถ้าระลึกอย่างนี้ จิตใจจะอ่อนโยน และไม่มีการยกตน ไม่มีการ
ข่มบุคคลอื่น ไม่มีการที่จะเปรียบเทียบกับหรือแสดงความเป็นเรา เป็นเขา หรือเป็นใคร
ทางกาย ทางวาจา ซึ่งในขณะนั้นเป็นกุศลจิตที่ปราศจากโลภะหรือราคะ และ
ปราศจากมานะ ความยกตน ความถือตนในขณะนั้นด้วย

ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแล้ว ก็จะทำให้ ยืนยันว่า ยืนยันวันที่ปัญญาเกิดขึ้น
ก็ยิ่งเห็นกิเลสของท่านมากมายเหลือเกินตามความเป็นจริง ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล
ไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้น จะต้องดับความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่า
เป็นตัวตน ให้เป็นสมุจเฉทเสียก่อน

สำหรับเรื่องของการทำงานที่ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทนั้น จะต้องขัดเกลากิเลสทุก
ทาง พร้อมกับการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ข้อความใน **พระวินัยปิฎก จุลวรรค สังฆเภทขันธกะ เรื่องมหานาม-
ศากยะและอนรุทธศากยะ** ซึ่งท่านผู้ฟังคงทราบว่า ศากยวงศ์ทั้งหลายเป็นผู้ที่มี
ความถือตัวจัดและมีมานะมาก เมื่อพระผู้มีพระภาคได้ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมา-
สัมโพธิญาณแล้ว ได้ทรงแสดงธรรมโปรดพระประยูรญาติทั้งหลาย พวกศากยะ
ทั้งหลายก็มีศรัทธาที่จะบวช ซึ่งในคราวก่อนได้พูดถึงเรื่องของมหานามศากยะและ
อนรุทธศากยะ ทั้งสองท่านเป็นพี่น้องกัน และปรึกษากันว่าใครควรจะบวช ในที่สุด
ท่านพระอนุรุทธะก็ตัดสินใจที่จะออกบวช แต่มารดาของท่านอนรุทธศากยะไม่
ปรารถนาจะให้โอรสออกบวช

ขอทวนถึงข้อความตอนท้ายที่เคยกล่าวถึงแล้ว **ข้อ ๓๓๙** มีข้อความว่า

ครั้งนั้น อนรุทธศากยะเข้าไปหามารดาแล้วกล่าวว่า

ท่านแม่ หม่อมฉันปรารถนาจะออกบวช ขอท่านแม่จงอนุญาตให้หม่อมฉัน
ออกบวชเถิด

เมื่ออนรุทธศากยะกล่าวอย่างนี้แล้ว มารดาได้กล่าวว่า

พ่ออนุรุทธะ เจ้าทั้งสองเป็นลูกที่รักที่พึงใจ ไม่เป็นที่เกลียดชังของแม่ แม้ด้วยการตายของเจ้าทั้งหลาย แม่ก็ไม่ปรารถนาจะจาก ไฉนแม่จะยอมอนุญาตให้เจ้าทั้งสองผู้ยังมีชีวิตออกบวชเล่า

นี่เป็นความรู้สึกของทุกท่านซึ่งไม่อยากจะจากบุตรธิดาเลย ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าวันหนึ่งก็ต้องจากอย่างแน่นอนที่สุดด้วยการตาย ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา แต่แม้กระนั้นมารดาของท่านอนุรุทธะก็ยังกล่าวว่า เจ้าทั้งสองเป็นลูกที่รักที่พึงใจ ไม่เป็นที่เกลียดชังของแม่ แม้ด้วยการตายของเจ้าทั้งหลาย แม่ก็ไม่ปรารถนาจะจาก ไฉนแม่จะยอมอนุญาตให้เจ้าทั้งสองผู้ยังมีชีวิตออกบวชเล่า คือ แม้แต่ความตายซึ่งเป็นของแน่นอนที่จะต้องจากกันก็ยังไม่เต็มใจ ยังไม่อยากให้จากไป เพราะฉะนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่แท้ ๆ ยังไม่ได้ตายจากไป ก็ยอมเป็นของธรรมดาที่ไม่อยากจะให้จากไปโดยการออกบวช

ข้อความต่อไป

แม้ครั้งที่สอง ...

แม้ครั้งที่สาม อนุรุทธศากยะได้กล่าวกะมารดาว่า

ท่านแม่ หม่อมฉันปรารถนาจะออกบวช ขอท่านแม่จงอนุญาตให้หม่อมฉันออกบวชเถิด ฯ

ก่อนการคิดที่จะออกบวช ท่านมีชีวิตที่สุขสบายเช่นเดียวกับพระผู้มีพระภาค ก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะออกบวช แต่การสะสมเหตุปัจจัยมา เมื่อถึงเวลาที่จะตัดสินใจออกบวช ก็ไม่มีอะไรที่จะยับยั้งท่านพระอนุรุทธะได้ แม้วก่อนนั้นจะไม่เคยคิด แต่เพราะมีปัจจัยที่สะสมมาที่จะได้บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ ผู้เป็นเอกตคคะในการเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทิพยจักขุ ซึ่งเป็นผลของการเจริญสมถภาวนาในอดีตชาติด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อท่านมีโอกาส หรือว่าเมื่อท่านใคร่ที่จะบวช ก็ไม่มีผู้ใดแม้มารดาของท่านที่สามารถจะยับยั้งได้

เพราะฉะนั้น แต่ละท่านก็จะได้เปรียบเทียบกับชีวิตของท่านตามความเป็นจริงว่า ท่านเป็นอย่างนี้จริง ๆ หรือเปล่า ถ้ายังไม่จริง ก็หมายความว่า ปัจจัยยังไม่พร้อมที่จะเป็นอย่างนั้น แล้วแต่ว่าชีวิตวันนี้ ขณะนี้เป็นอย่างไร ก็ยอมจะต้องเป็นไปตาม

ปัจจัยที่ได้สะสมมา จึงยังคงเป็นอย่างนี้อยู่ หรือถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดในอนาคต ก็แล้วแต่เหตุปัจจัยซึ่งสะสมมาที่จะเป็นเหตุให้การเปลี่ยนแปลงอย่างนั้นเป็นไปในอนาคต เพราะว่าไม่มีสภาพธรรมใดเลยที่จะเกิดขึ้นโดยปราศจากปัจจัย

ข้อความต่อไป

เรื่องพระเจ้าภัททิยศาकยะ

สมัยนั้นพระเจ้าภัททิยศาकยะได้ครองสมบัติเป็นราชาของพวกศาकยะ และพระองค์เป็นพระสหายของอนรุทธศาकยะ ครั้นนั้น มารดาของอนรุทธศาकยะคิดว่า พระเจ้าภัททิยศาकยะนี้ ครองสมบัติเป็นราชาของพวกศาकยะ เป็นพระสหายของอนรุทธศาकยะ พระองค์จักไม่อาจทรงผนวช จึงได้กล่าวกะอนรุทธศาकยะว่า

พ่ออนรุทธะ ถ้าพระเจ้าภัททิยศาकยะทรงผนวช เมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้าก็ออกบวชเถิด

ลำดับนั้น อนรุทธศาकยะเข้าไปเฝ้าพระเจ้าภัททิยศาकยะ แล้วได้ทูลว่า

สหาย บรรพชาของเราเนื่องด้วยท่าน

พระเจ้าภัททิยศาकยะตรัสว่า

สหาย ถ้าเช่นนั้น บรรพชาของท่านจะเนื่องด้วยเราหรือไม่เนื่องก็ตาม นั้นช่าง

เถอะ ท่านจงบวชตามความสบายของท่านเถิด

อนรุทธศาकยะกล่าวว่า

มาเถิด สหาย เราทั้งสองจักออกบวชด้วยกัน

พระเจ้าภัททิยศาकยะตรัสว่า

สหาย เราไม่สามารถจักออกบวช สิ่งอื่นใดที่เราสามารถจะทำให้ท่านได้ เราจักทำสิ่งนั้นให้แก่ท่าน ท่านจงบวชเองเถิด

อนรุทธศาकยะกล่าวว่า

สหาย มารดาได้พูดกะเราอย่างนี้ว่า พ่ออนรุทธะ ถ้าพระเจ้าภัททิยศาकยะทรงผนวช เมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้าก็ออกบวชเถิด สหาย ก็ท่านได้พูดไว้อย่างนี้ว่า สหาย ถ้าบรรพชาของท่านจะเนื่องด้วยเราหรือไม่เนื่องก็ตาม นั้นช่างเถอะ ท่านจงบวชตามความสบายของท่านเถิด มาเถิดสหาย เราทั้งสองจะออกบวชด้วยกัน

ก็สมัยนั้น คนทั้งหลายเป็นผู้พูดจริง ปฏิญาณจริง จึงพระเจ้าภททียศากยะได้
ตรัสกะอนุรุธะว่า

จงรออยู่สัก ๗ ปีเกิด สหาย ต่อล่วง ๗ ปีแล้ว เราทั้งสองจึงจักออกบวชด้วยกัน
อนุรุธศากยะกล่าวว่า

๗ ปีนานนัก สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึง ๗ ปี

พระเจ้าภททียศากยะตรัสว่า

จงรออยู่สัก ๖ ปีเกิด สหาย ... จงรออยู่สัก ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี ๒ ปี ๑ ปี ต่อ
ล่วง ๑ ปีแล้ว เราทั้งสองจึงจักออกบวชด้วยกัน

อนุรุธศากยะกล่าวว่า

๑ ปีก็ยังไม่นานนัก สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึง ๑ ปี

พระเจ้าภททียศากยะตรัสว่า

จงรออยู่สัก ๗ เดือนเกิด สหาย ต่อล่วง ๗ เดือนแล้ว เราทั้งสองจักออกบวช
ด้วยกัน

อนุรุธศากยะกล่าวว่า

๗ เดือนก็ยังไม่นานนัก สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึง ๗ เดือน

พระเจ้าภททียศากยะตรัสว่า

จงรออยู่สัก ๖ เดือนเกิด สหาย ... จงรออยู่สัก ๕ เดือน ๔ เดือน ๓ เดือน
๒ เดือน ๑ เดือน กึ่งเดือน ต่อล่วงกึ่งเดือนแล้ว เราทั้งสองจักออกบวชด้วยกัน

อนุรุธศากยะกล่าวว่า

กึ่งเดือนก็ยังไม่นานนัก สหาย เราไม่สามารถจะรอได้ถึงกึ่งเดือน

พระเจ้าภททียศากยะตรัสว่า

จงรออยู่สัก ๗ วันเกิด สหาย พอเราได้มอบหมายราชสมบัติแก่พวกลูก ๆ และ
พี่น้อง

อนุรุธศากยะกล่าวว่า

๗ วันไม่นานนักดอก สหาย เราจักรอ ฯ

ถ้ามีศรัทธาจริง ๆ ๗ ปีก็นานเหลือเกิน ๖ ปีก็ยาวนาน ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี ๒ ปี ๑ ปี นานทั้งนั้น จนกระทั่งถึง ๖ เดือน ๕ เดือน ๔ เดือน ๓ เดือน ๒ เดือน ๑ เดือน ก็เดือน ก็นานทั้งนั้น เพราะถ้าสามารถจะบวชได้จริง ๆ ก็คงไม่ต้องรื้อรอก แต่สำหรับ พระเจ้าภททียศากยะนั้น จำเป็นจะต้องมอบหมายราชสมบัติ เพราะฉะนั้น ท่าน อนุรุธศากยาก็รอได้ใน ๗ วัน

ข้อความต่อไป

เรื่องคน ๗ คน

ครั้งนั้น พระเจ้าภททียศากยะ อนุรุธะ อานนท์ ภคคุ กิมพิละ และเทวทัต เป็น ๗ ทั้งอุบาสีซึ่งเป็นภุชามาลา เสด็จออกโดยเสนา ๔ เหล่า เหมือนเสด็จประพาส ราชอุทยาน โดยเสนา ๔ เหล่าในกาลก่อน ฉะนั้น

กษัตริย์ทั้ง ๖ องค์เสด็จไปไกลแล้วสั่งเสนาให้กลับ แล้วย่างเข้าพรมแดน ทรงเปลื้องเครื่องประดับ เอาภูษาห่อแล้ว ได้กล่าวกะอุบาสีผู้เป็นภุชามาลาว่า

เชิญพนาย อุบาสี กลับเถิด ทรพย์เท่านี้พอเลี้ยงชีพท่านได้ละ ฯ

ครั้งนั้น อุบาสีผู้เป็นภุชามาลาเมื่อจะกลับคิดว่า เจ้าศากยะทั้งหลายเหี้ยมโหดนัก จะพึงให้ฆ่าเราเสียด้วยเข้าพระทัยว่า อุบาสินีให้พระกุมารทั้งหลายออกบวช ก็ศากยกุมารเหล่านี้ยังทรงผนวชได้ ไฉนเราจักบวชไม่ได้เล่า เขาแก้ห่อเครื่องประดับ เอาเครื่องประดับนั้นแขวนไว้บนต้นไม้ แล้วพูดว่า ของนี้เราให้แล้วแล ผู้ใดเห็น ผู้นั้น จงนำไปเถิด แล้วเข้าไปเฝ้าศากยกุมารเหล่านั้น ศากยกุมารเหล่านั้นทอดพระเนตร เห็นอุบาสีผู้เป็นภุชามาลากำลังเดินมาแต่ไกล ครั้นแล้วจึงรับสั่งถามว่า

พนาย อุบาสีกลับมาทำไม

ท่านอุบาสีกราบทูลว่า

พระพุทธเจ้าข้า เมื่อข้าพระพุทธเจ้าจะกลับมา ณ ที่นี้ คิดว่าเจ้าศากยะทั้งหลายเหี้ยมโหดนัก จะพึงให้ฆ่าเราเสียด้วยเข้าพระทัยว่า อุบาสินีให้พระกุมารทั้งหลายออกบวช ก็ศากยกุมารเหล่านี้ยังทรงผนวชได้ ไฉนเราจักบวชไม่ได้เล่า ข้าพระพุทธเจ้านั้นแก้ห่อเครื่องประดับแล้ว เอาเครื่องประดับนั้นแขวนไว้บนต้นไม้

แล้วพูดว่า ของนี้เราให้แล้วแล ผู้ใดเห็น ผู้นั้นจงนำไปเถิด แล้วจึงกลับมาจากที่นั่น พระพุทธเจ้าข้า

ศากยกุมารเหล่านั้นรับสั่งว่า

พนาย อุบาลี ท่านได้ทำถูกต้องแล้ว เพราะท่านกลับไป เจ้าศากยะทั้งหลาย เขียมโหดนัก จะพึงให้ฆ่าท่านเสียด้วยเข้าพระทัยว่า อุบาลีนี้ให้พระกุมารทั้งหลาย ออกบวช ฯ

ลำดับนั้น ศากยกุมารเหล่านั้นพาอุบาลีผู้เป็นภษามาลาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วถวายบังคมประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า

พระพุทธเจ้าข้า พวกหม่อมฉันเป็นเจ้าศากยะยังมีมานะ อุบาลีผู้เป็นภษามาลานี้ เป็นผู้รับใช้ของหม่อมฉันมานาน ขอพระผู้มีพระภาคจงให้อุบาลีผู้เป็นภษามาลานี้บวชก่อนเถิด พวกหม่อมฉันจักทำการอภิเวท การลูกรับ อัญชลีกรรม สามีจิกรรมแก่อุบาลีผู้เป็นภษามาลานี้ เมื่อเป็นอย่างนี้ ความถือตัวว่าเป็นศากยะของ พวกหม่อมฉันผู้เป็นศากยะจักเสื่อมคลายลง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคโปรดให้อุบาลีผู้เป็นภษามาลาบวชก่อน ให้ศากย-
กุมารเหล่านั้นผนวชต่อภายหลัง ฯ ครั้นต่อมา ในระหว่างพรรษานั้นเอง ท่าน
พระภททิยะได้ทำให้แจ้งซึ่งวิชชา ๓ ท่านพระอนุรุทธะได้ยังทิพยจักขุให้เกิด ท่านพระ
อานนทได้ทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล พระเทวทัตได้สำเร็จฤทธิ์ชั้นปุณฺณ ฯ

มีวิธีลดมานะหลายอย่าง ซึ่งแต่ละท่านถ้าคิดที่จะลดก็มีหลายวิธี ไม่มีการที่จะ
คิดถึงเรา เขา ใคร ให้บ่อยนัก หรือว่าด้วยความถือตน สำคัญในตนเอง เจ้าศากยะ
ทั้งหลายให้ท่านอุบาลีบวชก่อน เพื่อท่านจะได้ทำการลูกรับ อัญชลี กราบไหว้ผู้ซึ่งเคย
เป็นคนรับใช้มาก่อน เพราะว่าท่านเหล่านั้นเป็นผู้ที่ใครจะดื่บกิเลส เพราะฉะนั้น ก็รู้จัก
จิตใจของพวกท่านซึ่งเป็นพวกศากยะตามความเป็นจริงว่าเป็นผู้ที่มีมานะ ความถือตน
แรงกล้าแค่ไหน แต่เมื่อใครที่จะดื่บกิเลส ก็จะต้องหาทางทุกทางที่จะทำให้กิเลสละ
คลาย บรรเทา เบาบางลง

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ฟังจะเริ่มคิดถึงมานะของท่านเอง เคยมีมานะทางกาย
มากมายไหม ทางวาจาเป็นอย่างไบบ้าง คำพูดซึ่งแสดงความถือตน สำคัญตนกับผู้รับ

ใช้ หรือว่าบุคคลทั้งหลาย ยังมีมากน้อยแค่ไหน ซึ่งถ้าสติเกิดระลึกได้ ก็จะทำให้ท่านเป็นผู้ที่มีจิตอ่อนโยน เป็นการละลายกิเลส ความถือตน ความสำคัญตนของท่านเอง และระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรม ก็ละลายกิเลสไปเรื่อย ๆ พร้อมการเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งจะทำให้กิเลสดับเป็นสมุจเฉทได้ แต่ถ้ายังไม่เห็นกิเลสของท่านเอง กิเลสก็ยังคงมากมายเหลือเกินโดยไม่รู้เมื่อไม่รู้ ก็ยอมไม่มีปัจจัยที่จะให้ละกิเลสซึ่งสะสมมานานนั้นออกได้ นี่จึงเป็นเหตุที่จะต้องเป็นผู้ที่มีปกติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

เรื่องของท่านภทฺทียะ ยังมีข้อความต่อไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้ฟังด้วย

เรื่องพระภทฺทียะ

ครั้งนั้น ท่านพระภทฺทียะไปสุปัฏฐาดี ไปสุโคณไม้ก็ดี ไปสุเรือนว่างก็ดี ย่อมเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ

ครั้งนั้น ภิกษุมารูปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคม นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า

พระพุทธเจ้าข้า ท่านพระภทฺทียะไปสุปัฏฐาดี ไปสุโคณไม้ก็ดี ไปสุเรือนว่างก็ดี ได้เปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ พระพุทธเจ้าข้า ท่านพระภทฺทียะผิใจประพาศพรหมจรรย์โดยไม่ต้องสงสัย หรือมิฉะนั้นก็ระลึกถึงสุขในราชสมบัติครั้งก่อนนั่นเอง ไปสุปัฏฐาดี ไปสุโคณไม้ก็ดี ไปสุเรือนว่างก็ดี จึงเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุรูปหนึ่งว่า

ดูกร ภิกษุ เธอจงมา จงเรียกภทฺทียะภิกษุมาตามคำของเราว่า ท่านภทฺทียะ พระศาสดารับสั่งหาท่าน

ภิกษุนั้นรับสนองพระพุทธพจน์แล้ว เข้าไปหาท่านพระภทฺทียะ ครั้นแล้วได้กล่าวว่า

ท่านภทฺทียะ พระศาสดารับสั่งหาท่าน ฯ

